

UČILNE ZIDANE

NEKOČ IN DANES NA

VRANSKEM

2024

V današnjem digitalnem svetu je brošura časovni pomnilniški trak dogajanj in spominov na generacije, vključene v izobraževanje minulega in pričujočega časa na Vranskem.

250-letnica obveznega šolstva na Slovenskem, ki ji sledi 220-letnica začetka šolstva na Vranskem, obeležuje začetek razvoja šolanja takratnih in današnjih generacij.

V letošnjem letu se je v Osnovno šolo Vransko-Tabor vpisalo že 218 generacij prvošolčkov, ki jo bodo zaključili čez dolgih, dolgih devet let.

Vsebina

UČILNE ZIDANE NEKOČ

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES NA VRANSKEM

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES V TABORU

UČILNE ZIDANE NEKOČ V LOKAH

Spisal, zbral in uredil brošuro: **Jože MARKO**

Leto izida: **april 2024**

Leto natisa: **2025**

Slika na naslovnici: **nekdanje šolsko poslopje**

Tisk: **Birografika BORI d.o.o., Ljubljana**

Samozaložniku izdajo omogočil **Aljoša MARKO, s. p.**

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES

NA VRANSKEM

OB 250-LETNICI OBVEZNEGA ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM

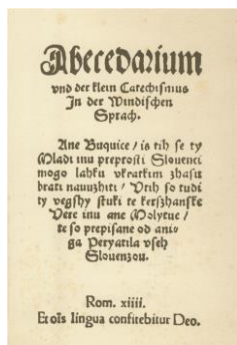
UČILNE ZIDANE NEKOČ

TEMELJI »UČILN ZIDANIH«

»STOJI UČILNA ZIDANA, POD NJO JE STARA JABLANA, TA JABLANA JE VOTEL PANJ ...« Tako glasi izvorna pesem, ki jo je leta 1877 prepesnil in objavil Fran Levstik pod naslovom Siničja tožba; mnogo mnogo kasneje, leta 1982, pa jo je priredil kantavtor in kitarist Tomaž Domicelj.

Mirno in ponosno lahko rečemo, da so pri nas prve »nastavke« za učilne zidane »tlakovali« Brižinski spomeniki (zapisani po slovensko) nekje med letoma 972 in 1039. Izjemen je tudi primer rabe takratnega slovenskega jezika pri obredu ustoličevanja karantanskih knezov na Knežjem kamnu na Krnskem gradu za časa Karantanije, med leti 578 in 1180. S pokristjanjevanjem Slovencev so v samostanih nastali najstarejši »tipi šol« - samostanske šole. Pozneje, v župnijah in škofijah, pa še župnijske in stolne šole (cerkvene šole).

»Temeljni kamen« učiln zidanih na Slovenskem pa je položil reformator Primož Trubar (1508–1586) s prvima natisnjenima knjigama v slovenskem jeziku, Abecednikom in Katekizmom¹ (1550). Oba sta pomembna za nastanek pisane knjižne slovenščine ter razvoj in obstoj slovenskega jezika. Že takrat je Trubar v Katekizmu vizionarsko zapisal: **STATI inu OBSTATI**. In mi smo OBSTATI. Tudi Valentin Vodnik (Ilirske province, 1809–1813) in Jernej Kopitar (Avstrijsko cesarstvo, 1813–1867) sta svoje sogovorce upravičeno prepričevala, da smo Slovenci samostojen narod s samostojnim, svojim, slovenskim jezikom.

HABSBURŠKA MONARHIJA (1526)

V času Habsburške monarhije je bilo šolanje neobvezno in je potekalo zgolj v samostanskih, župnijskih in stolnih »šolah«, ki pa niso bile javne. Šole je pretežno ustanavljala cerkev, izjemoma pa večje mestne uprave za poklicne potrebe.

AVSTRIJSKO CESARSTVO (1804–1869)

Šele prosvetljena absolutista cesarica Marija Terezija (vladala od 1740 do 1780) in njen sin cesar Jožef II. (vladal od 1780 do 1790) sta uvedla splošno šolsko obveznost za vse otroke, vseh družbenih slojev, v starosti od 6. do 12. leta. Poučevanje je prevzela država in s tem je cerkev postala podrejena državi.

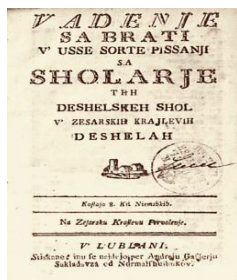
S tem se je uradno pričelo začetek obveznega in množičnega izobraževanja.

PRVI ŠOLSKI ZAKON

Leta 1774 je cesarica izdala splošno šolsko naredbo, prvi šolski zakon, poimenovan tudi terezijanski zakon, ki je bil tri leta kasneje preveden tudi v slovenščino. Na njeno pobudo so nastale v avstrijskih deželah, tudi na Slovenskem, tri vrste javnih šol, in sicer:

- **enorazredne** »trivialke« na podeželju; v njih so se otroci učili pisati, brati, računati, imeli pa so tudi ure verouka;
- **trirazredne** »normalke«, v večjih mestih in trgih;
- **štirirazredne** »glavne šole«, v glavnih deželnih mestih.

V tistem času je v teh šolah potekalo učenje pretežno v nemškem jeziku. V podeželskih šolah na območjih z večinskim slovensko govorečim prebivalstvom se je poučevalo v slovenskem jeziku, medtem ko je bil v mestih pouk na začetni stopnji v slovenščini ali dvojezično.

»Vadenje sa brati³« je dvojezični nemško-slovenski učbenik, ki ga je spisal Blaž Kumerdej (1738–1805) za pouk v nedeljskih šolah na Slovenskem, kjer so se lahko urili v slovenskem jeziku. Izšel je v Ljubljani leta 1778. (Narodni muzej Slovenije)

»Bukuvze sa Rajtengo⁴« je prva slovenska računica za pouk v osnovni šoli. Izšla je v Ljubljani leta 1781. (Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana)

DRUGI ŠOLSKI ZAKON

Terezijanski osnovnošolski zakon iz leta 1774 je nadomestil leta 1805 nov zakon, imenovan Politična šolska ustava. Zakon je poudarjal vzgojno vlogo verouka in ponovno uvedel cerkveno nadzorstvo. Uvajal je tudi ponavljalne nedeljske šole, ki so bile namenjene tistim šolarjem, ki so že končali obvezno šolanje.

ČAS ILIRSKIH PROVINC (1809–1813)

Po vojaških uspehih (Napoleona) in neuspehih drugih (Avstrijcev) so bile po odločitvi francoskih oblasti 14. oktobra leta 1810 ustanovljene Ilirske province. To obdobje je bilo zelo pomembno za slovensko šolstvo, saj se je kot klin zagostilo v takratno Politično šolsko ustavo in, čeprav za kratek čas, poenotilo osnovno šolstvo.

V obdobju Ilirskih provinc, katerih sedež je bil v Ljubljani, se je okrepila vloga slovenščine v elementarni šoli. S šolskim letom 1810/11 pa je bila uvedena enotna štirirazredna osnovna šola in prvič pri nas izenačena možnost elementarnega šolanja za vse otroke. Na osnovnih šolah in nižjih gimnazijah pa je bila uvedena slovenščina kot učni jezik.

Na obdobje Ilirskih provinc na našem ozemlju od leta 1809 do 1813 spominja v Ljubljani postavljen (14. oktobra leta 1929) tako imenovani Ilirski steber v bližini Križank.

AVSTRO-OGRSKA MONARHIJA (1869–1918)

Po odhodu Francozov je nastopil Meterichov absolutizem. V tem času se je Slovincem dvignila narodna zavest, povečalo se je zanimanje za jezikovna, narodopisna, zgodovinska in politična vprašanja.

TRETJI ŠOLSKI ZAKON

V Avstro-Ogrski monarhiji (imenovana tudi Avstro-Ogrsko cesarstvo ali dvojna monarhija) je bila leta 1869 uveljavljena osemletna šolska obveznost od 6. do 14. leta starosti otrok. Delila se je na štiriletno nižjo in višjo stopnjo z delno uporabo »deželnega« jezika, torej tudi slovenščine. S porastom števila učencev so se pričele širiti šole od enorazrednice pa vse do osemrazrednice (tudi na Vranskem, Taboru in Lokah).

V enorazredni šoli so bili pri pouku vsi učenci v enem razredu in jih je učil samo eden učitelj. Tako so učenci obiskovali pouk v istem razredu vseh osem let in so vsako leto samo menjali učno skupino.

V osemrazrednici pa so učenci prehajali iz razreda v razred in so jih poučevali različni učitelji. S tem zakonom je bila tudi uveljavljena 8-letna šolska obveznost, z možnostjo skrajšanja na 6 let.

ZAČETEK JUGOSLOVANSTVA (1918–1945)

DRŽAVA SHS – KRALJEVINA SHS (1918–1929)

Po razpadu monarhije zaveje bolj »južni veter«. V novoustanovljeni **Državi SHS** (Slovencev, Hrvatov in Srbov; 29.10.1918–1.12.1918), ki se je po enem mesecu preimenovala v **Kraljevino SHS** (Srbov, Hrvatov in Slovencev, 1.12.1918–3.10.1929), je takratna oblast samo nekoliko nadgradila šolsko zakonodajo Kraljevine Srbije iz leta 1904. Iz ohranjenih šolskih listin pa je razvidno, da se je še vedno uporabljala zakonodaja bivše monarhije.

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA (1929–1941)

Takoj ob »rojstvu« Jugoslavije je bil ukinjen pouk nemščine in uveden pouk srbohrvaščine in pisanje cirilice. Posamezna učna ura je trajala 60 minut; 45 minutna učna ura je bila uvedena šele leta 1935.

Šele po nastanku Kraljevine Jugoslavije je bil sprejet Zakon o narodnih šolah (1929).

Po tem zakonu je bilo uvedeno obvezno osemletno šolanje. Narodne šole so bile:

- osnovne šole, ki so trajale štiri leta (prvi, drugi, tretji in četrti razred) in
- **višje narodne šole**, ki so tudi trajale štiri leta (prvi, drugi, tretji in četrti razred) do dopolnjenih 14 let starosti učencev.

Z zakonom je bilo tudi določeno, da je moral vsak učenec končati 4 leta osnovne šole. Namesto obiskovanja višje narodne šole so lahko učenci po končanem 4. razredu osnovne šole obiskovali:

- meščansko ali
- srednjo ali
- strokovno šolo.

Učenci, ki so se učili rokodelstva (obrtni) pred izpolnjenim 14. letom starosti ali so obiskovali obrtno-trgovsko šolo, so bili oproščeni obiskovanja višje narodne šole. Z zakonom je bilo tudi določeno, da se lahko v krajih, kjer je od 10 do 20 šoloobveznih otrok, ustanovijočasne »ambulantne šole« (nižje organizirane šole).

Že takrat se je izoblikoval mit takratne prve Jugoslavije, ki je glasil nekako takole:

»Srbi vladajo, Hrvati razpravljajo, Slovenci plačujejo«.

Po 6. aprilu 1941 je Nemčija brez vojne napovedi napadla Kraljevino Jugoslavijo in s tem se je pričelo »temačno« obdobje za prebivalstvo Slovenije.

JUGOSLAVIJA (1945–1991)

S sporazumom Tito–Šubašić je 9. maja 1945 nastala nova Jugoslavija, ki se je v nadaljevanju preimenovala trikrat:

- Demokratična federativna Jugoslavija (DFJ, 10. 8. 1945–29. 11. 1945)
- Federativna ljudska republika Jugoslavija (FLRJ, 29. 11. 1945–7.4.1963)
- Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ, 1963–25. 6. 1991/27. 4. 1992)

S priključitvijo Primorske se je »južnemu vetru« pridružila še »burja«, ki je začela pometati vse povprek. Med prvimi ukrepi je bilo poddržavljanje vseh zasebnih šol, ki so jih prej upravljali cerkveni redi. Povojno obdobje v šolstvu je bilo tudi obdobje improviziranja, eksperimentiranja, nenehnih sprememb, preimenovanj, združevanj in razdruževanj.

V službi utrjevanja komunistične totalitarne oblasti in uresničevanja njenih ideoloških ciljev je partijski režim na dogajanje v vzgoji in izobraževanju vseskozi skrbno pazil. S tem je celotni šolski sistem podpiral takratno režimsko oblast. Vsak poseg in vse spremembe v sistemu je ocenjeval in tehtal z vidika ideoloških ciljev in koristi pri utrjevanju oblasti.

Šola je bila organizirana kot:

- **štirirazredna** osnovna šola in
- **trirazredna** višja osnova šola, ponekod nižja gimnazija.

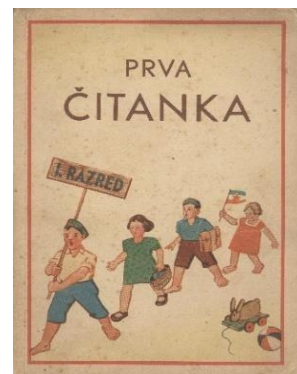
Zaradi povojnega pomanjkanja šolnikov in šolskih prostorov je Titova oblast sprejela leta 1946 temeljni zakon o sedemletnem obveznem šolanju, kar je za Slovenijo predstavljalo korak nazaj⁵.

Verouk, kot obvezen učni predmet, je leta 1945 postal prostovoljni izbirni predmet, leta 1952 pa odpravljen iz osnovne šole. Svet za znanost in kulturo Jugoslavije je sklenil, da ga naj »nadomesti« nov predmet družbena in moralna vzgoja. Tako se je en idejno zasnovan predmet umaknil drugemu idejnemu predmetu⁶.

Leta 1950 je bila ponovno uvedena osemletna šolska obveznost. Del sedemletk se je preoblikovalo v štiriletno osnovno šolo in štiriletno nižjo gimnazijo⁷. Druge osnovne šole pa so bile tako imenovane nižeorganizirane osnovne šole, predvsem na odročnejših krajih podeželja. Šele 8. oktobra 1953 je bilo z odlokom potrjeno obvezno osemletno šolanje od 7. do 15. leta starosti otrok, kar pa je že imelo v Sloveniji več kot stoletno tradicijo.

Z **Zakonom o osnovni šoli**, ki je izšel 1. oktobra 1959, šola postane enotna socialistična družbena ustanova. Nastajale so popolne osemletke in štiriletne podružnične osnovne šole; množično pa so ukinjali nižeorganizirane enorazredne šole.

Predšolska vzgoja pa je bila leta 1946 zasnovana po sovjetskem vzoru: **DOM IGRE IN DELA**.

PREKLETSTVO VSEH VOJN

Prvo svetovno vojno, »monstrum« novega veka, uničenje nad uničenji, je nasledila še večja in še mnogo okrutnejša druga svetovna vojna.

Že z vsega začetka pa do današnjega časa je poučevanje, učenje in šolski sistem krojilo prekletstvo vsakokratne vojne. Pred več kot 2000 leti je Mark Tulij Ciceron (106–43 pr. n. št.) zapisal, da je vsaka vojna »tekmovalstvo ob uporabi sile«. Neverjetno. Kako se tudi danes popolnoma nič ne naučimo.

Ob tem nam je lahko popolnoma jasno, kakšne nravi so »tekmovalci«, kateri so njihovi nameni in da jim ni mar za povzročene posledice in za življenje ljudi.

Še bolj žalostno pa je, da častimo »heroje preteklosti«, jim postavljamo monumentalne spomenike in obeležja z namenom, da se to »naj ne bi« nikoli ponovilo. Se res ne bo?

Sicer pa je stanje vojnega časa na najlepši možni način opisal Collodijev vnuk, ki je napisal "Ostržkovo srce. Nove pustolovščine slavne lesene lutke". Dogajanje je postavil v obdobje med majem 1915 in smrtjo Franca Jožefa. Poudarek v zgodbi ni bil več Ostržkov nos, ki je rasel ob vsaki laži, temveč lesene noge in roke, ki so v prenesenem pomenu spominjale na amputacije kot posledico vojnih ran⁸.

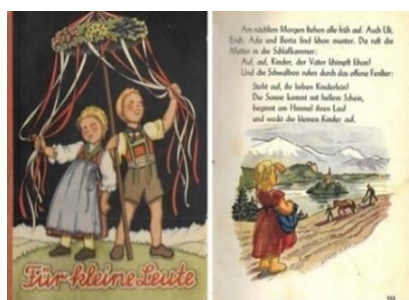
Tudi rana od razkosanosti slovenskega narodnega ozemlja se še do danes ni popolnoma zacelila. Po prvi svetovni vojni so si po Rapalski pogodbi pridržali zahodno slovensko ozemlje Italijani, po Triatlonski pogodbi pa so bili »odrezani« od Prekmurja porabski Slovenci in del štajerskih Slovencev. Koroška, jedro zgodnje srednjeveške Karantanije z Gosposvetskim poljem, zibelka slovenstva, je bila pred plebiscitom razdeljena na cono A in cono B. Kljub prizadevanjem generala Rudolfa Maistra in njegovih soborcev je po plebiscitu pripadala Avstriji.

Tudi za **II. drugo svetovno vojno** lahko rečemo, da se zgodovina ponavlja. Že takoj ob začetku vojne so naše slovensko narodno ozemlje ponovno razkosale štiri okupatorske države: Nemčija, Kraljevina Italija, Kraljevina Madžarska in Neodvisna država Hrvaška (NDH). Pri razkosanju Štajerske so že pred začetkom vojne sodelovali nemški nacionalisti, ki so pomagali pripraviti vse potrebno za uresničitev »firerjeve« okupatorske želje.

Nasilno potujčevanje se je takoj pričelo s prevzemanjem šol in ustanavljanjem vrtcev, z uvajanjem okupatorskega jezika in nameščanjem tujega šolskega kadra.

Novoustanovljeni otroški vrtci in šole pod okupacijo so postali osnovne postojanke za prevzgojo slovenskih otrok in mladine. Vsi prebivalci, ki so med okupacijo opravljali kakršnokoli javno storitev, so morali obiskovati večmesečni tečaj iz pisanja in iz govora v okupatorjevem jeziku.

Tuji učitelji na okupiranem slovenskem ozemlju so morali v nemških šolah uporabljati vnaprej prirejane šolske učenike.

Naslovnica in slika Bleda iz knjige: *Für kleine Leute*.

V učbeniku z naslovom *Für kleine Leute*⁹ (Za male ljudi/za majhne ljudi) je natisnjena slika, ki spominja na Bled.

Te »bralne začetnice za male ljudi« so očitno natisnili z namenom potujčevanja slovenskih otrok.

Družinska knjiga iz leta 1941 (Arhiv Jože Marko).

Z istim namenom so tudi prebivalcem Štajerske vročali nemške »družinske knjige«, ki so bile predhodno pripravljene na osnovi nemškega enotnega družinskega registra.

Šolskim zgradbam je bilo v večini primerov prizaneseno. Učiteljstvo in vsi tisti, ki bi lahko kakor koli ovirali ponemčevanje, so bili po večini izseljeni v Srbijo ali v NDH ali odpeljani v nemška taborišča. Na osvobojenih področjih okupirane Slovenije pa je ilegalna revolucionarna oblast uspešno organizirala partizansko šolstvo.

Po 45 letih se je ponovno zaiskrilo. Pričela se je 10-dnevna »vojna za Slovenijo«.

SAMOSTOJNA SLOVENIJA

Kratka, vendar zelo intenzivna je bila pot slovenskega osamosvajanja, od plebiscita, preko osamosvojitvene vojne in razglasitve polne samostojnosti (25. junij 1991) ter do mednarodnega priznanja.

V Ustavi Republike Slovenije, ki je bila sprejeta 23. decembra 1991, so zapisani temelji nove ureditve šolstva. Že februarja 1992 je takratno Predsedstvo RS sprejelo Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja – ZOFVI, ki se je uporabljal do leta 1996. Od leta 1996 do danes je sledilo kar 16 sprememb, predvsem upravljavskih (objavljenih v Uradnih listih od črke A do P).

Omembe vreden pričetek postopnega uvajanja devetletke z razdelitvijo na tri šolska obdobja:

- **prva triada** – od 1. do 3. razreda,
- **druga triada** – od 4. do 6. razreda,
- **tretja triada** – od 7. do 9. razreda.

Devetletka se je uvajala postopno od šolskega leta 1999/2000 do konca šolskega leta 2008/2009.

Osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji je obvezno in se financira iz javnih sredstev. Organizirano je kot enotna devetletna osnovna šola za učence od 6. do 15. leta starosti. Izvajajo ga javne in zasebne osnovne šole s koncesijo ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, za odrasle pa organizacije za izobraževanje odraslih. S tem je bila tudi ukinjena takratna mala šola, ki se je izvajala v vrtcih. Šole so po statusu samostojne ali matične, ki imajo eno ali več podružnic na različnih lokacijah.

Zakon o osnovni šoli omogoča učencem zaradi utemeljenih razlogov tudi šolanje na domu. Čeprav se nam morda na prvi pogled zdi, da so šole že od nekdaj, da je šolanje proces, skozi katerega vseskozi hodi človeška družba, pa je šolski sistem, kakršnega si pod tem pojmom predstavljamo danes, šele »izum« novega veka. Vzporedno s tem so se »izumljali« tudi posamezni izrazi ali poimenovanja.

Prostor šolanja se je nekoč imenoval učilna, pozneje učna soba, danes pa ta prostor imenujemo učilnica.

Zgradba z učilnicami je šolska zgradba ali, kot ji na kratko rečemo, šola. Nekoč je bila to ljudska šola, ljudska osnovna šola, danes pa jo imenujemo kar osnovna šola, tudi osemletka, devetletka. Tako označujemo tudi stopnjo izobrazbe in rečemo, da ima končano osnovno, srednjo, višjo in visoko šolo.

V strokovnem jeziku pa jo s skupnim izrazom označujemo kot vzgojno-izobraževalna ustanova, ki omogoča učencem, dijakom, študentom pridobivati organizirano, sistematično znanje in spretnosti.

Znanje, vednosti in spretnosti so jim pomagali pridobivati z poučevanjem šolniki ali – kot jim danes rečemo – učitelji, profesorji ali predavatelji.

Iz šolskih listin je moč razbrati, da je z uvedbi obveznega šolanja vodil ali upravljal šolo vodja šole, med vojnama imenovan upravitelj šole. V obdobju socializma pa so upravitelji postali ravnatelji, kot jih še danes poimenujemo.

V tem članku je prikazan orisan razvoja šolstva v širšem slovenskem prostoru. V nadaljevanju pa je pozornost posvečena rasti in razvoju šolstva v takratnih dveh farah, v današnji občini Vransko in Taboru.

VIRI

^{1,3,4} Šolstva na Slovenskem; avtor Stane Okoliš; izdajatelj Slovenski šolski muzej - Ljubljana, 2008

² Wikipedija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Musi

^{2a} ČUK, Silvester; Ognjišče, 2018, leto 54, št. 6, str. 42-43

⁵ Zgodovina šolstva na Slovenskem, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, , stran 133

⁶ Sledi šolskega razvoja na Slovenskem, Aleš Gabrič, Pedagoški inštitut Ljubljana 2009, stran 160)

⁷ Zgodovina šolstva na Slovenskem, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, stran 119)

⁸ Poti velike vojne - Potovanje v zgodovino (A Grande Guerra 1914-1918); Osnovne šole med prvo svetovno vojno; <http://www.itinerarigrande guerra.com/code/42965/Osnovne-sole-med-prvo-svetovno-vojno>

⁹ Leseßibel für kleine Leute /verfasst von Gottfried Linder und Gustav Kaufmann ; Bilder und Textskizzen von Trudl Purtscher; Schrift von Franz Riess ; herausgegeben von der Gauverwaltung des NSLB Kärnten -

<https://collections.ushmm.org/search/catalog/bib147696>

Dogodki župnije Vranske/ Ivan Gabršek, okrajni tajnik na Vranskem; Ob 20-letnici uvrstitve Vranskega med cesarske trge-VRANSKO, 1888; Tiskarna sv. Ci rila v Mariboru

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES NA VRANSKEM

TEMELJI »UČILN« ZIDANIH

Ime trga Vransko je prvič zapisano leta 1286 v neki listini gornjegrajskega samostana, na kateri je podpisan kot priča »Konrad, vikaer von Vrensk«, (t. j. Konrad, vikar z Vranskega). Pred tem pa je v listini naveden samo zavetnik (patron) cerkev Sv. Mihaela, ki je danes prepoznavna po marmornem oltarju sv. Antona (iz leta 1730) kiparja Francesca Robbe.

V zapisih je navedeno, da je v župniji Vransko že okoli leta 1600 poučeval luteranstvo predikant Ivan Dobransky¹, ki ga je sicer »uradna« cerkev preganjala. Domneva se tudi, da se je na Vranskem pričelo poučevati že leta 1770, kar se je prenašalo večinoma po ustnem izročilu. Vsekakor pa lahko štejemo leto 1806 za začetek organizirane oblike neobveznega, predvsem cerkvenega šolanja učencev na Vranskem. V začetku je bila občasna nedeljska šola, pozneje pa je postala vsakodnevna šola. Nad šolo je imel patronat vsakokratni ljubljanski škof. V neobvezni zasebni šoli pod cerkveno upravo je poučeval nameščeni učitelj, ki je bil cerkovnik ali mežnar.

Do sprejetja zakona o osemletnem obveznem šolanju je bila šola pod nadzorstvom lavantinske škofije. Okrajni nadzor je izvajal braslovški dekanat do leta 1869. Do tega leta je bil pouk poldneven za otroke od 6. do 12. leta starosti; prostovoljno pa so lahko hodili ob nedeljah v nedeljsko šolo.

V enorazredni trivialki je pouk potekal od leta 1806 v učni sobi²:

- v hiši posestnika Svetla (pozneje Šentaka (v 19. st. prenovljena v Hotel Slovan) in pozneje
- v hiši posestnika Urlauba (pozneje Kolar, danes številka 65).

Prvi učitelj Janez Hirschberger je poučeval 30 otrok čitanja, pisanja in računanja. V tistem času je sestavil tudi zapis odlokov in naredb z naslovom »Zbirka od časa so časa izdanih normalij trivialne šole od leta 1806 do 1829«, kar potrjuje domnevni začetek organiziranega šolstva na Vranskem.

Ker se je število otrok povečalo, so župljani za PRVO ŠOLO na Vranskem leta 1818 kupili nadstropno stavbo št. 55 (danes številka 142) in jo preuredili v šolo. Preurejena šolska stavba je imela v pritličju poleg učne sobe še stanovanje z dvema sobama, kuhinjo, kletjo in shrambo za vodjo šole, v nadstropju pa poleg učne sobe tudi stanovanje za podučitelja.

Zaradi povečanega števila šoloobveznih otrok so za začasno učilno leta 1970 najeli prostor v hiši Verdovcu (poznejša občina). Leta 1872 je bil položen temeljni kamen za prizidek h kupljeni šoli v spodnjem koncu Vranskega. Leta 1873 je bila otvoritev prizidka pri bivši šoli (danes številka 143). V prizidku šole je bila v pritličju učna soba za 3. razred, v nadstropju pa učna soba za 2. razred.

Prva učilna (danes hotel Slovan)

Učilna (danes hiša številka 55)

Prva šola (danes v hiši št. 142 in 143)

Začasna učilna (danes hiša št. 36)

Hiša št. 55 in 142 imata ohranjena izvorna portala.

Po sprejetju zakona o osemletni šolski obveznosti z dne 8. februarja leta 1869 je bila ustanovljena ljudska šola. Pouk v šoli je bil večinoma dvojezičen, v nemščini in slovenščini. Tudi šolske tiskovine so bile natisnjene dvojezično, v slovenščini in nemščini.

Kot mnogokje je tudi na Vranskem skušal Schulverein za časa Avstro-Ogrske ustanoviti svojo šolo – ponemčevalnico, kar pa se jim zaradi zavednih tržanov in okoličanov ni posrečilo.

RAST IN GRADNJA ŠOLE

Zaradi hitrega prirasta šoloobveznih otrok je bila potreba po širitvi in gradnji nove šole, kar pa ni šlo brez zapletov. Zataknilo se je predvsem pri lokaciji, kje naj bi šola stala. Prostor, kjer naj bi stala šola, je leta 1901 povzročil pravo strankarsko vojno, ki je pripeljala do ustanovitve nove občine Prekopa, vključno s Čepļami in Stopnikom. Na drugi strani pa so se tržani spodnjega in zgornjega konca trga »udarili« med seboj zaradi nameravane gradnje novega šolskega poslopja v zgornjem trgu. Zmagali so slednji.

Kako so se leta 1901 »udarili« župljani in tržani pa je razvidno iz spodnjega zapisa (Župnijska kronika od 1781 do 2014, stran 57).

Novo šola.

Staro šolsko poslopje mi več zadovoljalo potrebšmanu vedno nastočen številu za šolo sposobnih otrok, pa se manj zadovoljeval. Podučevalo se je na treh krajih – z razredi so bili v šoli, eden v občinski hiši, eden pa v kaplaniji. – Potreba novega šolskega poslopja je bila očitna. – Ko je gospodarka s vsaj odločnostjo zankazala slavno novega šolskega poslopja, iskali so stavbenega prostora – in našli so ga na južni strani trga. To gubilo območje ne samo večino župljanov, ampak tudi tržanov. – Začelo se je nasprotovanje in lažje zaper do stavbeno mesto, pa – propozno. Šola je bila sogubana tudi daleč od cerkve, in so je povzročilo območje in tudi sovražstvo med župljani. – Prekopa, Čepļe in Stopnik so se ločile od občine »Vransko«, in je nastala nova občina »Prekopa«. Nikdo ni »ugovarjal«. Mislili so zdaj, da ustanovijo v Prekopi novo šolo, in se tako rešijo »vplučila« ga novo šolo na Vranskem. – Se ve, da so se gojnfali. – Šola je bila daleč od cerkve – to je bil namen ene stranke, za katero so tudi nekateri dobri sloji potegnili. – Novo poslopje stane okoli 50.000 kron. – Treba got se je v tej novi šoli začelo s podučevanjem; pred podučevanjem je župnik Vm. Griak šolsko poslopje blagostovil. – G. Lintrik bar. Wittenbach je pri tej priložnosti mel nemški govea. – na katero ga mu ni nikoli odgovoril – tudi ga listi, za katero je bil namenjen, ga niso zadovoljili – to so šaljci. – – –

V šolski kroniki je še navedeno, da so 10. septembra zakoličili prostor za novo šolo in 12. aprila 1902 položili temeljni kamen. Slovesna otvoritev je bila 1. decembra 1902 po opravljeni kolavdaciji (14. novembra). V novozgrajeni podkleteni šoli je bilo 6 učnih sob, pisarna, konferenčna soba in v pritličju s posebnim vhodom stanovanje za šolskega slugo. Šoli, ki je bila ograjena, sta pripadala tudi dvorišče in šolski vrt. Če držijo podatki iz kronike, je bila šola zgrajena v osmih mesecih, »kapo dok« takratnim gradbenikom.

OD ENORAZREDNE TRIVIALKE DO ŠESTRAZREDNE LJUDSKE ŠOLE³

V obdobju 70 let, od 1869 do 1939, je ljudska šola na Vranskem prerastla iz prvotne enorazrednice v šestrazrednico s petimi vzporednimi oddelki in enim pomožnim oddelkom za manj sposobne učence.

Enorazredna	1806	Trivialka – pouk je obiskovalo 30–50 otrok,
	1818	nakup nadstropne stavbe in preureditev v šolo,
	od 8. 2. 1869	ustanovljena ljudska šola s poldnevniim poukom za 130 otrok.
Dvorazredna	od leta 1870	Zaradi povečanega števila šoloobveznih otrok na 140 je bila najeta učna soba v hiši Verdovca (od leta 1868 sedež občine). Za učence od 6. do 12. leta je bil pouk celodneven.
Trirazredna	šol. l. 1873/4	Ob tedanji šoli so dogradili dodatno stavbo z dvema učnima sobama. V obeh stavbah so bile 4 učne sobe. Šola je postala trirazrednica z 205 šoloobveznimi otroki.
	šol. l. 1893/94	V 1. razredu so uvedli dopoldanski in popoldanski pouk.
Štirirazredna	šol. l. 1894/95	Začasno najeli četrto učno sobo v občinskem poslopju za 300 otrok.
Petrazredna	šol. l. 1899/00	Za peti oddelek so najeli začasno učno sobo v občinskem poslopju za 325 otrok.
	šol. l. 1903/04	Za 100 otrok 1. razreda so odprli še eno vzporednico (b oddelek). Število otrok je narastlo na 380.
Šestrazredna	šol. l. 1906/07	Začasna vzporednica je postala redni oddelek (sedaj že 424 otrok).
	šol. l. 1909/10	Takrat je šolo obiskovalo že 471 otrok, zato so konferenčno sobo preuredili v vzporednico.

Z naraščanjem števila otrok je šola »rastla« in pridobivala učne prostore z dograditvijo in novogradnjo. Bistveno se je število otrok povečalo med leti 1882–1989, ko je v Čepcljah pričela obratovati tovarna keramike.

DRUGE OBLIKE IZOBRAŽEVANJA⁴

Poleg osnovnošolskega izobraževanja je smiselno omeniti tudi druga dogajanja in vplive na šolstvo na Vranskem. Tako so leta 1880/81 že pričeli s kmetijsko-nadaljevalnimi tečaji o sadjarstvu, v katere se je predvsem vključevala mladina, a tudi starejši, ko je bila tema o hmeljarstvu.

ŠOLSTVO MED 1. SVETOVNO VOJNO (1914–1918)

Vransko in krajanji vojne niso občutili preveč, saj je bila daleč – na Soški fronti. Pouk med vojno je bil nereden zaradi pomanjkanja učiteljev.

Leta 1914 je prišlo iz Galicije 400 beguncev, leta 1826 pa še 250. Bili so nameščeni v prostorih bivše tovarne keramike v Čepljah. Za njihove otroke je bila organizirana šola, ki bi jo danes imenovali »begunska šola«.

A med vojno so preganjali učitelja Ivana Jakšeta, takratnega vidnega predstavnika Savinjskega učiteljskega društva, ki je leta 1914 praznovalo 40 let obstoja. Po »prizadevanjih« narodnih nasprotnikov je bil 16. 11. 1916 vpoklican v vojsko.

Po vojni je nadaljeval z delom učitelja na Vranskem do smrti leta 1922. Vransko društvo mu je postavilo spominsko ploščo ob družinskem nagrobniku na vranskem navju.

ŠOLSTVO v ČASU JUGOSLOVANSTVA (1918–1945)

V času Kraljevine SHS in Jugoslavije je bilo osnovno šolstvo na Vranskem podobno organizirano kot v času Avstro-Ogrske. Le nekaj časa se je uporabljala dopolnjena zakonodaja o narodnih šolah Kraljevine Srbije iz leta 1904.

V šolskem letu 1918/19 je bilo v šest temeljnih razredov (učenci iste starosti) in eno vzporednico (b razred) vpisanih 455 učencev. Oddelek za oddaljene otroke je bil ukinjen leta 1923. Iz zapisnika (17. 4. 1926) je razvidno, da so bili učenci razporejeni v šest temeljnih razredov in dve vzporednici (1.a in 4.b razred). Leta 1927 so odprli še tretjo vzporednico – šolo je obiskovalo 325 učencev.

Zakon o narodnih šolah⁵, ki je bil sprejet decembra 1929. leta, je predpisal splošno in obvezno osemletno šolanje otrok do dopolnjenega 14. leta starosti. Za Osnovno šolo Vransko ni bila to nikakršna novost. Obvezno osemletno šolanje je bilo razdeljeno na dve stopnji:

- **osnovno šolo** – 4 oddelki (od 1. do 4. razreda),
- **višjo narodno šolo** – 2 kombinirana oddelka: 5. oddelek (1. in 2. raz.) ter 6. odd. (3. in 4. raz.).

V letu 1934 so odprli še četrto in peto vzporednico za 386 učencev. Leta 1937 pa še pomožni oddelek za 16 manj nadarjene otroke.

V kroniki za šolsko leto 1940/41 je na prvi strani navedeno, da so tik pred vojno šolo razširili v sedemrazrednico:

- s sedmimi temeljnimi oddelki (osnovne in višje šole),
- s tremi vzporednicami (1.b, 2. b in 3. b) ter z enim pomožnim razredom.

Iz statistike pa je razvidno, da je obiskovalo takratno šolo 404 učencev, od tega:

- osnovno šolo od 1. do 4. razreda 270 učencev,
- višjo ljudsko šolo pa 134.

V medvojnem času je delovala tudi »Obča obrtno nadaljevalna šola na Vranskem«. Začetki šole segajo v leto 1905, ko so pričeli delovati obrtno nadaljevalni tečaji. Zaradi številnih obrtnikov na Vranskem in okolici so med vojnoma prerasli v Obrtno nadaljevalna šolo, ki je delovala v okviru Rokodelske obrtne zadruge Celje, kar je razvidno iz listin in žigov.

Tisti, ki so po končani osnovni šoli šli v uk, so po pridobljenem učnem spričevalu pri mojstru in uspešno opravljeni dvoletni obrtni nadaljevalni šoli lahko opravili pomočniški izpit pri Rokodelski obrtni zadrugi v Celju ter pozneje mojstrski izpit pri Zbornici za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

29. junija 1919, torej takoj po vojni, je Vransko obiskal regent kralja Aleksandra v spremstvu dr. Brejca iz Ljubljane. Pozdravila ju je množica prebivalcev Vranskega in Šentjurja pri Taboru.

Ohranjene listine o končani obrtni šoli na Vranskem, vajeništvu pri mojstru, pomočniškem izpitu in mojstrskem izpitu v Ljubljani (osebni arhiv).

ŠOLSTVO med 2. SVETOVNO VOJNO (6. april 1941–9. maj 1945)

Spomladi leta 1941 je Jugoslavija pod pritiskom Nemčije podpisala trojni pakt. Po vojaškem udaru in odstranitvi kraljevega namestništva, je hitlerjanska Nemčija napadla 6. aprila 1941 Jugoslavijo. Napad je bil imenovan »Operacija Strafgericht« (kazen). [Pirjevec, Jože. 2011. *Tito in tovariši*. Ljubljana: CZ.]

17. aprila 1941 je občinsko upravo prevzel nemški župan in s tem tudi šolstvo in s tem tudi »čiščenje« prebivalstva. Med 21. in 27. aprilom so bili v šoli zaprti Adel in Julij Sevnik, Berta in Milan Štravs, Minka Kramer, Ljudmila Ljubič, posestnik Albin Grčar, odvetnik dr. Jože Gračner in drugi, ki so jih zatem odpeljali c celjske zapore in od tam izgnali v Srbijo in v NDH. V tako »očiščen« kraj so začeli prihajati učitelji in uradniki iz Nemčije in Avstrije. Popolnoma so tudi uničili šolsko ter ljudsko knjižnico.

Takoj za tem je okupatorska oblast namestila nemško govoreče učitelje, pretežno iz Avstrije. S 1. aprilom prekinjen pouk se je nadaljeval, bolje rečeno prišel, v nemški šoli (Volksschulle), kjer je potekal vse od 18. 4. 1941 do 5. 4. 1945.

Tako se v »učilnah zidanih« na Vranskem ni več pisala in govorila slovenska beseda vse do konca vojne. V času okupacije je pouk potekal izključno s pomočjo učbenikov v nemškem jeziku.

22. junija 1943 pa so Nemci v hiši nasproti šole (takrat Gračnerjeva hiša) ustanovili že svoj **50. otroški vrtec** na okupiranem ozemlju. Z vsem tem in z uvajanjem nemških jezikovnih tečajev, vrtenjem propagandnih filmskih predstav in izseljevanjem slovenskega učiteljstva se je lahko takoj začelo prisilno ponemčevanje.

Nemški učitelji, ki so službovali na Vranskem do razpusta **nemške šole in vrtca**, so navedeni v »Kroniki šole v dobi NOB 1946, stran 2«.

ŠOLSTVO v POVOJNEM OBDOBJU (1945–1991)

Ljudska osnovna šola leta 1902

Sodnija iz leta 1898 - kasneje nižja gimnazija (1948-1956)

Takoj po osvoboditvi so na Vranskem pod vodstvom učiteljice Mare Lavrič organizirali pouk v nepoškodovani osnovni šoli za **260** učencev, razdeljenih v **5 oddelkov**. Pouk je trajal od **9. maja** do **31. julija 1945**. S poukom pa so nadaljevali učenci, ki so se pripravljali za sprejemne izpite za srednjo šolo. V šolskem letu **1945/46** se je pouk v **sedemrazredni** šoli nadaljeval dopoldne in delno popoldne. Po vojni so prišli na Vransko bosanski otroci različnih starosti, ki so zaradi krutosti vojne

Okrajno sodišče Vransko je bilo ustanovljeno leta 1849. Do leta 1853 je bil njegov sedež v graščini Podgrad, ko so ga prenesli na Vransko, v zgradbo, kjer je danes Osetova hiša. Leta 1898 pa so ga namestili v novozgrajeno poslopje. V času okupacije je bilo sodišče ukinjeno. Uradno je prenehalo delovati leta 1945.

ostali brez staršev. Nameščeni so bili v predvojno sodnijsko zgradbo, kjer je bil za njih organiziran tudi pouk; danes bi rekli pouk za priseljene učence tujce.

PRVA POVOJNA REFORMA – 7-letna šola (4-letna osnovna šola – 3-letna nižja gimnazija)

Nova oblast je namestila manjkajoče učitelje po svoji meri. Verouk, ki je bil obvezen učni predmet, je postal prostovoljni izbirni predmet, ki ga je v šolskih prostorih poučeval duhovnik vse do leta 1952.

S sprejetjem temeljnega jugoslovanskega zakona leta 1946 (po sovjetskem vzoru) je bil narejen korak nazaj. Zaradi pomanjkanja šolskega kadra in porušenih šol so ukinili 8-letno in postopno uvajali **7-letno** obvezno šolanje **od 7. do 14. leta** starosti otrok. Pouk je potekal dopoldne in popoldne. V višjih razredih ljudske šole so učitelji že poučevali vsak svoj predmet.

Iz statističnih podatkov je razvidno, da je v šolskem letu **1948/49** šolo zaključilo **348 učencev**, od teh:

- 241 učencev od 1. do 4. razreda (4-letno **osnovno šolo**),
- 107 učencev od 5. do 7. razreda (3-letno **višjo ljudsko šolo**).

Po končanem šolskem letu 1950/51 so učenci zadnjič opravljali »**malo maturo**« in se pripravljali na **sprejemne izpite** za vpis v srednjo šolo.

DRUGA POVOJNA REFORMA – 4-letna osnovna šola, 4-letna nižja gimnazija

Spoznanje, da je bil s 7-letno šolsko obveznostjo storjen korak nazaj, je Centralni komitej KPJ (1950) sprejel **Splošna navodila o šolanju** in stroka je ponovno uvedla **8-letno** obvezno šolanje **od 7. do 15. leta** starosti otrok. Navodila so se pričela na Vranskem uresničevati, čeprav je bil Odlok o obveznem osemletnem šolanju sprejet šele oktobra 1953.

S šolskim letom **1950/51** je bilo na Vranskem organizirano 8-letno obvezno šolanje tako, da je bila ustanovljena:

- 4-letna **samostojna osnovna, šola**, ki je pouk izvajala v obstoječi šoli in
- 4-letna **samostojna nižja gimnazija**, ki je pouk izvajala v bivši sodnijski stavbi (danes vrtec).

Nižja gimnazija na Vranskem je bila ena izmed 156 nižjih gimnazij v Sloveniji.

Prednost **nižje gimnazije** je bila v tem, da:

- so bili učenci istega razreda v istem oddelku,
- je prevladoval predmetni pouk,
- so učili učitelji vsak svoj predmet.

Uvedene so bile tudi nove šolske listine, žigi in še kaj, tako za osnovno šolo kot za nižjo gimnazijo. Uporabljale so se vse do leta 1958.

Zaradi nastalih kadrovskih potreb, predvsem v nižji gimnaziji, so bili uvedeni tako imenovani »šnelkursi«, na katerih so šolali »izbrane« kandidate za učitelje, imenovane »tečajniki«. Tako organizirana šola na Vranskem je imela ločeni vodstvi. Osnovno šolo je vodil Franc Golavšek, nižjo gimnazijo, nameščeno v bivši sodnji (danes vrtec) pa Jože Vogrinec.

Pred ustanovitvijo nižje gimnazije so morali iz predvojne sodnije premestiti otroke iz Bosne v novoustanovljen »**internat**« v podgrajski graščini, ki je bil pozneje namenjen tudi bivanju učencev iz drugih šolskih okolišev (iz Motnika, Trojan, Šentgotarda in Tabora). Zanimivo je, da so v prostem času otroci iz Bosne pričeli na zgornjem delu igrišča s kopanjem jame za bazen, v katerega naj bi iz Merinščice po kanalu speljali vodo. Ker lastnik (Jurjevec) ni dovolil kopanja kanala preko njegovega zemljišča, je kópanje v bazenu padlo v »vodo«. So pa vsa nadaljnja leta imela žabe v mlakužah nesojenega bazena svoj vsakoletni »kvak-kvak žur«.

Šolske listine in žigi iz obdobja moje generacije

V kroniki osnovne šole v Taboru je tudi podatek, da so pionirji vseh oddelkov osnovne šole zbrali za bosanske otroke 90 lepih pisanih pirhov in košaro jabolk, ki jih je delegacija šestih pionirjev 25. marca 1948 odnesla otrokom iz Bosne na Vransko.

TRETJA POVOJNA REFORMA – 8-letna osnovna šola

Tudi s tem ni bila takratna »politična stroka« zadovoljna. Že ob koncu šolskega leta 1956/57, točneje 2. julija 1957, je Svet za šolstvo Slovenije izdal priporočilo o postopnem prehodu na enotno obvezno osemletno šolanje.

Pri reorganizaciji nižje gimnazije smo »aktivno« sodelovali tudi učenci na dveh sestankih v jesenskem času šolskega leta 1957/58, ki sta bila organizirana v učilnici poleg knjižnice. Spominjam se, da smo bili z ukinitvijo nižje gimnazije bolj razočarani kot veseli. Prvo polletje smo še obiskovali drugo gimnazijo, šolsko leto pa zaključili v 6. razredu osemletke.

Ob začetku šolskega leta 1958/59 nas je že pričakal nov napis z imenom Osnovna šola Vransko.

Ravnatelj osnovne šole je postal oziroma ostal Jože Vogrinec, ki je ravnateljeval vse do njegovega odhoda.

V takratnem času je bil vsak prvošolec **CICIBAN**. Ko si dal častno prisego pod pionirskim praporom, si postal **PIONIR**. Častna pionirska (beseda) pa ni bila »mačji kašelj«, saj je biti pionir pomenilo:

P – pošten, **I** – iskren, **O** – olikan, **N** – neustrašen, **I** – iznajdljiv, **R** – radodaren.

Če si bil vzoren pionir, so te sprejeli ob koncu šolanja v mladinsko organizacijo in postal si

MLADINEC.

Šol. leto 1955/56 - PIONIRSKI ODRED
Od leve proti desni: V. KRUŠIČ, B. KONŠEK-Grčarjeva, S. KROPIVŠEK, N. PRISTOČIČ, M. KOŠENINA,
J. GORIČA, K. FLORIČAN, J. MARKO, cepita: A. PRAPROTNIK, D. ZUPAN

V nadaljevanju pa je šola rastla, se dograjevala in nadgrajevala, se posodabljala z uvajanjem novih oblik in metod vzgojno-izobraževalnega dela ter s sodobnimi tehnologijami, se organizacijsko in statusno spreminjala, od samostojne do centralne, pozneje poimenovana kot matična šola.

Tudi naša generacija, 1960, je »rasla in dorasla«, se nato poslovila in se po 50 letih ponovno dobila.

Šol.I. 1957/58 - PASTIRČEK PETER IN KRALJ MAJIDAN v režiji:
F. Golavšek, G. Igralci: M. Borštnar, J. Marko, M. Štancer

Šol.I. 1956/57 - ŠOLSKI ORKESTER, vodja: M. Plavčak, V. Krušič,
M. Borštnar, J. Praprotnik, J. Lukman, A. Jelen, J. Marko, A. Praprotnik,
J. Praprotnik, I. Hotko, T. Cukala, S. Banovšek, H. Grutschreiber.

Šol.I. 1958/59 - "MUZIKANTJE 7. RAZREDA" - Raz. S. Plavčak
Vojko, Ivan, Janko, Jože, Janko, Vinko

Šol.I. 1959/60 - VSI FANJE 8. RAZREDA - Raz. F. Puncer

Leto 1960 - "MATURANTI 8. RAZRED" - Ravnatelj: M. Cujnik

"MATURANTI"
Leta 2010 na srečanju z županom g. F. Sušnikom in učitelji.

CENTRALNA – MATIČNA OSNOVNA ŠOLA

S šolskim letom 1966/67 je šola postala centralna šola s podružnicama Tabor in Loke. V istem šolskem letu so pričeli obiskovati 5. razred na Vranskem, poleg učencev iz Tabora in Lok, še učenci iz Motnika, Špitaliča, Šentgotarda in Gomilskega. V šolo se je vozilo kar 80% učencev, kar je predstavljalo precejšen organizacijski zalogaj. Leta 1967 so otroci pred vstopom v šolo od 7. 3. do 31. 5. prvič obiskovali tako imenovano malo šolo.

V šolskem letu 1970/71 je bil uveden pettedenski delovnik in od takrat dalje so bile sobote pouka prosti dnevi.

Z ukinitvijo šole Loke so s šolskim letom 1971/72 učenci od 5. do 8. razreda, skupaj z učenci iz Tabora, pričeli obiskovati osnovno šolo na Vranskem.

Leta 1998 je Občinski svet občine Žalec z Odlokom o spremembah in dopolnitvah odloka o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda Osnovna šola Vransko (Ur. l. št. 49/98) določil, da Osnovna šola Vransko postane matična šola, ki vključuje:

- **matično šolo** z naselji Brode, Čeplje, Čreta, Jeronim, Limovce, Ločica, Prapreče, Prekopa, Selo, Stopnik, Tešova, Vologa, Vransko, Zahomce, del Zajasovnika in Zaplanina;
- **podružnično šolo Tabor** z naselji Črni vrh, Kapla, Loke, Miklavž pri Taboru, Ojstriška vas, Pondor in Tabor.

POD »TAKTIRKO« VIO ŽALEC (od 1977 do 1991)

V osemdesetih letih je bil v širšem prostoru občine Žalec, pod katero je spadalo tudi Vransko, izveden »poskus« centraliziranja celotnega vzgojno-izobraževalnega področja pod skupno »streho«, ki ga je vodila ena oseba, direktor zavoda.

Tako je tudi Osnovna šola Vransko postala decembra leta 1977 sestavni del Vzgojno izobraževalne organizacije, n.sol.o., Žalec, VIO Žalec, vse do ukinitve. S 1. julijem 1991 je organizacijska enota ponovno samostojni zavod z nazivom Osnovna šola Ivan Farčnik-Buč Vransko; leta 1997 pa z izvirnim nazivom Osnovna šola Vransko.

ZAČETKI 9-letnega ŠOLANJA (od 1999 dalje)

V šolskem let 1999/2000 so šestletni otroci prvič vstopili v šolo. S tem se je pričelo postopno obdobje uvajanja programa 9-letne osnovne šole, ki se je zaključilo s šolskim letom 2008/2009 in so bile uvedene triade:

- **I. triada** od 1. do 3. razreda,
- **II. triada** od 4. do 6. razreda,
- **III. triada** od 7. do 9. razreda.

Leta 2000 sta Občinski svet občine Vransko (16. redna seja, dne 29. 3. 2000) in Občinski svet občine Tabor (izredna seja, dne 17. 4. 2000) sprejela Odlok (Ur. l. 43/2000), na osnovi katerega ima od 25. maja 2000 dalje uradni naziv:

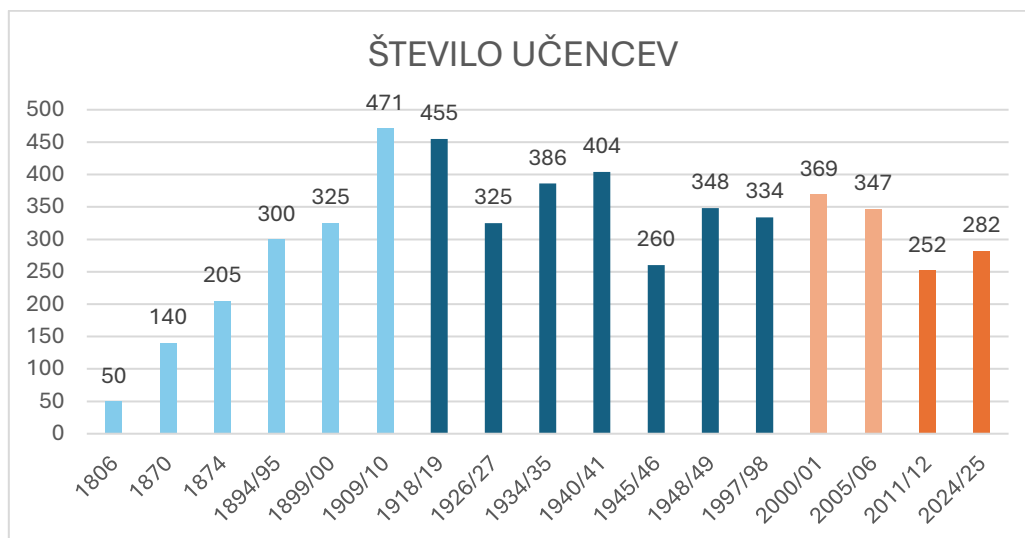
Osnovna šola Vransko-Tabor v sestavo katere sodijo:

- **matična** šola na Vranskem,
- **podružnična** osnovne šole v Taboru
- **enoti vrtca** na Vranskem in v Taboru.

Že s šolskim letom 2004/2005 se je pričelo zmanjševanje števila učencev, ker so k šoli v Taboru dogradili prizidek s šestimi učilnicami. Učencem 5. in 6. razreda iz Tabora in Lok se ni bilo potrebno več voziti na Vransko. Pred tem že večina učencev iz drugih šolskih okolišev ni več obiskovala šole na Vranskem.

ŠTEVILO UČENCEV v razdobju 220 LET

Graf prikazuje nihanje števila učencev v 220-letnem obstoju šole.

Zmanjševanje števila učencev se je še ponovilo v šolskem letu 2011/12, ker so učenci 7., 8. in 9. razreda pričeli obiskovati pouk v Taboru v novozgrajenem prizidku za III. triado.

V obdobju Avstro-Ogrske je število učencev postopno naraščalo in doseglo najvišje število, 471 učencev pred prvo svetovno vojno.

V obdobju jugoslovanstva je število učencev doseglo najnižje število v šolskem letu 1945/46, ko je šolo obiskovalo 260 učencev.

V šolskem letu 2005/06 postane šola na Vranskem popolna devetletka, ki jo v 17 oddelkih obiskuje 347 učencev.

S šolskim letom 2011/12 pa se število učencev zmanjša na 282, ker se učenci iz Tabora in Lok več ne vozijo na Vransko.

Na dan 15. 9. 2024 (šolsko leto 2024/25) je bilo vpisanih v šolo 269 učencev v 16 oddelkih. Od tega:

- 82 učencev v 4 oddelke I. triade, od 1. do 3. razreda,
- 90 učencev v 6 oddelkov II. triade, od 4. do 6. razreda,
- 110 učencev v 6 oddelkov III. triade, od 7. do 9. razreda⁶.

Poleg rednih oddelkov so v šoli organizirali za učence 7 skupin jutranjega varstva (JUV) in pet oddelkov podaljšanega bivanja (OPB).

S sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli - ZOsn-K (Ur. l. RS, št. 16/2024) se ukinja jutranje varstvo in podaljšano bivanje in uvaja novo vsebinsko področje v razširjenem programu (RAP), ki vključuje naslednja področja:

- gibanje in zdravje za dobro telesno in duševno počutje,
- kulturna in državljanska vzgoja ter
- učenje učenja.

Bo to nov po/ne/srečen poskus?

Glasbeno izobraževanje (Vir: <https://www.gszapec.si/sola/zgodovina>)

Začetek glasbenega izobraževanja otrok na Vranskem se je pričelo s šolskim letom 1976/77, ko je začel delovati dislocirani oddelek Glasbene šole Risto Savin iz Žalca, v katerem so poučevali klavir, harmoniko in nauk o glasbi. Vpisanih je bilo 25 učencev. Pozneje, 15. novembra 1978, pa je glasbena šola pridobila nove prostore v prenovljenem Kulturnem domu na Vranskem.

Šolska knjižnica in učbeniški sklad

Ljudska knjižnica na Vranskem je zaživela že ob koncu januarja 1869. Da je šolska knjižnica že delovala leta 1898, je možno razbrati iz zapisa v kroniki, kjer je navedeno, da ji je tega leta Posojilnica Vransko darovala 25 goldinarjev.

V poročilu za šolsko leto 1925/26 je navedeno, da je bilo v knjižnici 227 knjig za učitelje in 206 knjig za šolarje. Pred začetkom vojne je učiteljska knjižnica štela približno 600 knjig, »šolarska« pa okoli 400. Med 2. svetovno vojno pa je okupator uničil vse knjige.

Leta 1949 je bilo v knjižnici evidentiranih 300 knjig za učitelje in 137 za učence. Knjižnica je bila nameščena v prehodnem prostoru pritličja nižje gimnazije, kjer je izposoja potekala po sistemu izza pulta.

V novih prostorih pa je omogočen učencem prost dostop do knjig in z možnostjo uporabe čitalniškega dela knjižnice. V okviru knjižnice pa že vrsto let deluje učbeniški sklad, iz katerega je vsem učencem omogočena izposoja učbenikov.

Šolska svetovalna služba

Začetek šolskega svetovalnega dela se lahko šteje šolsko leto 1965/66, ko so prvič zaposlili socialno delavko. Danes sta v šoli zaposleni dve strokovni delavki.

Šolska prehrana

Od leta 1903 je v zimskem času pripravljala šolska kuhinja okoli 250 obrokov hrane za učence vse do leta 1916, ko je zmanjkalo finančnih sredstev. S šolskim letom 1937/38 pa je znova pričela s pomočjo občinskih in prostovoljnih prispevkov oskrbovati 85 otrok z mlekom in kruhom (*Kronika: 1939 list 7*). Z ureditvijo prostorov v pritličju nižje gimnazije je v letu 1955 pričela »obratovati« mlečna kuhinja, v kateri je šolska kuharica pripravljala šolsko malico za učence osnovne šole in nižje gimnazije. Današnja šolska kuhinja z jedilnico pa deluje kot »obrat družbene prehrane«, kjer pripravljajo dnevno za učence in otroke vrtca zajtrke, malice in kosila ter različne dietne obroke.

VRTEC V SESTAVI ŠOLE

Tudi to je pomembno omeniti, da je 13. november 1974 začetek otroškega varstva na Vranskem, ki bo letos (leta 2024) obeležilo častitljivo **50. obletnico obstoja**. Tistega dne so v Domu krajanov (nekdanji sodniji) odprli prvi oddelek vrtca z dvema igralnicama za 20 otrok.

V nadaljevanju je Enota vrtca:

- od **decembra 1977** bila sestavni del Vzgojno-izobraževalne organizacije Žalec (VIO Žalec),
- od **leta 1997** je bila v sestavi zavoda Vrtci Občine Žalec,
- od **1. januarja 1999** pa v sestavi Osnovne šole Vransko-Tabor kot organizacijska enota vrtca.

Leta 1999 je potekala prenova prostorov nekdanje sodnije. Za 115 otrok so uredili 6 oddelkov in jasli. Dve učilnici pa sta bili namenjeni 1. razredu devetletke.

Leta 2004, ko je vrtec praznoval 30 let obstoja, so adaptirali še podstrešje in s tem pridobili dodatna dva oddelka in večnamenski prostor, kar je zadoščalo takratnemu času in potrebam.

Vse od takratnega in do dandanašnjega časa Občina Vransko nenehno prilagaja in ustvarja pogoje za predšolsko vzgojo.

V tem šolskem letu je na dan 2. 2. 2024 bilo vpisanih v vrtec 149 otrok, od tega:

- 66 otrok v 5 oddelkih 1. starostnega obdobja,
- 83 otrok v 4 oddelke 2. starostnega obdobja.

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES

Občina Vransko je vsem zahtevam sledila in še sledi ter prilagaja šolski prostor novim zahtevam. Stare »učilne« iz leta 1902 so dobile nova »oblačila« in so s svojimi častitljivimi 122 leti še naprej »zveste« svojemu poslanstvu, ki je potekalo na različnih lokacijah na Vranskem.

Pogled iz ptičje perspektive prikazuje pestrost širitve šolskega prostora do današnjega. Širi se na isti lokaciji, kot je bila zakoličena in postavljena šola leta 1902.

Vsebinski in časovni potek gradenj, nadgradenj, dograditev in adaptacij šolskih objektov in prostorov pa je potekal takole:

Objekt – 1

Leto 1902, zgrajena osnovna šola.

Leto 1997, obnova strehe stare šole in adaptacija podstrešja ter obnova drugih prostorov. Šola pridobi 2 večji in eno manjšo učilnico, likovni kabinet in knjižničarsko-informacijsko središče.

Objekt – 2

Leto 1974, za šolo dograjen prizidek s 7 učilnicami, 5 kabineti, knjižnico, telovadnico, jedilnico, kuhinjo, prostorom centralne kurilnice, upravnimi prostori in dvema igralnicama vrtca. Zazidan glavni vhod v šolo. Od takrat dalje vstopajo učenci v šolo skozi glavni vhod v prizidku (prizidek 1).

Leto 1998, obnovljena in prebarvana fasada stare šole. Zelena barva fasade je poudarila poimenovanje šole v **ECO šolo**.

Leto 1999, v nekdanji sodnji usposobljeni dve učilnici 1. razreda za prehod na devetletno šolanje.

Objekt – 3

Leto 2007, podrti telovadnica iz leta 1974 in na njenem mestu zgrajene garderobe in sanitarije ter ob njih **večnamenska športna dvorana** (VŠD). VŠD obsega veliko dvorano in malo dvorano, plezalno steno, tribune s 500 sedeži in še kaj. Ob dvorani pa se razprostirajo igrišča, namenjena šolarjem in vrtičkarjem (telovadnica 3).

Leto 2017, adaptirani prostori nad garderobami večnamenske športne dvorane. V prostore vseljena knjižnica, multimedijška učilnica in dva kabineta. Leto kasneje pa še računalnica.

Skozi desetletja in stoletje se je šola imenovala: enkrat ljudska osnovna šola, drugič državna ljudska, pozneje osnovna šola in osemletka, zatem pa osnovna šola. Poimenovanje in status šole se je spreminjal tako iz organizacijskih razlogov kot tudi iz političnih.

STATUSNE SPREMEMBE

Izvirno ime in status šole sta se v zadnjih 50 letih spreminjala tako, da se je **Osnovna šola Vransko**:

- **1974** poimenovala Osnovna šola Ivana Farčnika Buča Vransko,
- **1977** Organizacijska enota Osnovna šola Ivan Farčnik-Buč Vransko p.o.,
- **1991** postane ponovno samostojna Osnovna šola Ivan Farčnik-Buč Vransko,
- **1997** je šola postala Osnovna šola Vransko, v sestavi s podružnično osnovne šole Tabor,
- **1999** v sestavi šole je poleg podružnične osnovne šole Tabor, še organizacijska enota vrtca,
- **2000** pa dobi ime, ki ga nosi še danes – **Osnovna šola Vransko–Tabor**.

Častitljiva **120 let** stara šolska »dama«, »odeta« v novo »oblačilo«, z novim »pokrivalom« in odstranjeno ograjo – še dandanes ponosno »kraljuje« in kljubuje »zobu časa«. Enako ponosno kraljuje in kljubuje zobu časa tudi nasproti stoječa bivša sodnija, danes otroški vrtec.

VIRI

¹ Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937 – Srez Celje, Občina Vransko Stran 111

^{2,3} Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Vransko, Kronika: iz l. 1939

⁴ Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Vransko, Kronika: iz l. 1939, str. 7

⁵ Zakon o narodnih šolah, Kraljevine Jugoslavije, 5. december 1229

⁶ Evidenca zavodov in programov <https://paka3.mss.edus.si/registriweb/ZavodPodatki.aspx?ZavodID=882#>

GRADIVA

Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, Mape šol, mapa OŠ Vransko

Zgodovina šolstva na Slovenskem, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, stran 119

Vransko skozi čas: zbornik prispevkov/avtorji prispevkov Katja Brezovnik... ; Občina Vransko 2019, stran 197, 196

Dogodki iz Župnije Vranske; ob 20-letnici uvrstitve Vranskega med cesarske trge, Spisal Ivan Gabršek, okrajni tajnik na Vranskem. VRANSKO, 1888. Založil Spisatelj - Tiskarna sv. Cirila v Mariboru

Vransko 1974; Razvoj šolstva od začetka do dane, Tilka Raner, Berta Štravs, stran 49

Odredba o postopnem uvajanju programa 9-letne osnovne šole; Uradni list RS, št. 22/98, 77/00 in 62/01)

Odlok o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda Vrtci Občine Žalec, Ur. l. 7/97)

Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda Osnovna šola Vransko, Ur. l. 89/98 z dne 23. 12. 1998)

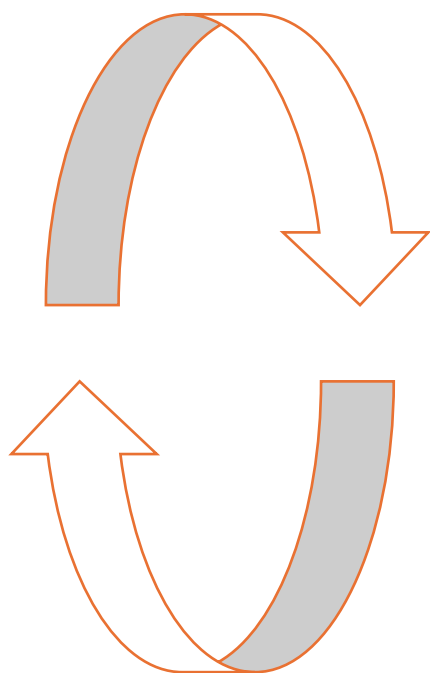
Odlok o organiziranju javnih zavodov na področju vzgoje in izobraževanja ter vzgoje in varstva predšolskih otrok, Ur. l., št. 4/91, objavljen 27. 6. 1991

Odlok o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda Osnovna šola Vransko, objavljen v Ur. l. 6/97, dne 7.2.1997)

Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda Osnovna šola Vransko, Ur. l. 49/98, z dne 3. 7. 1998

Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda OŠ Vransko–Tabor, Ur. l. 43/20 objavljen 24. 5. 2000

Fotografije in gradiva: osebni arhiv pisca članka

UČILNE ZIDANE

NEKOČ IN DANES V

TABORU

2024

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES

V TABORU IN NEKOČ V LOKAH

OB 250-LETNICI OBVEZNEGA ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES V TABORU

TEMELJI »UČILN« ZIDANIH

Tabor se je prvotno imenoval Sv. Jurij pri Ojstrici, kasneje pa je dobil ime Sv. Jurij ob Taboru, poimenovan po cerkvi Sv. Jurija, ki je obdana s tabornim obzidjem.

Cerkev Sv. Jurija je prepoznavna po krstilnici, za katero je načrt naredil veliki slovenski arhitekt Jožef Plečnik, prijatelj duhovnika, univerzitetnega profesorja, akademika dr. Franca Ksaverja Lukmana, domačina iz Lok (1880–1958), ki je za časa svojega bitja in žitja obiskoval ljudsko šolo v Sv. Juriju¹.

Sv. Jurij ob Taboru, po domače tudi Šentjur, kot mu še danes rečejo, je bil preimenovan v Tabor po drugi svetovni vojni. Tudi šola se je prvotno imenovala Ljudska šola v Sv. Juriju pri Ojstrici oziroma Sv. Jurij pod Taborom, zatem pa Osnovna šola v Taboru, danes pa nosi ime Podružnična šola Tabor.

Da se je v Sv. Juriju poučevalo že leta 1830, je razvidno iz zapisov, shranjenih v šolskem muzeju. Vsekakor lahko to leto štejemo za začetek neobveznega šolanja učencev v Taboru. Takratna šola je bila cerkvena neobvezna zasebna šola. V začetku je bila občasna nedeljska šola, pozneje pa je postala vsakodnevna.

Do sprejetja zakona o osemletnem obveznem šolanju je bila šola pod nadzorstvom lavantinske škofije. Do tega leta je bil pouk poldneven za otroke od 6. do 12. leta starosti; prostovoljno pa so lahko hodili ob nedeljah v nedeljsko šolo.

V **enorazredni** trivialki so otroke od leta 1830 občasno poučevali duhovniki ob nedeljah in praznikih v učni sobi:

- gostilne pri Borštnarju,
- pozneje pa v kaplaniji kot zasebni župnijski šoli.

Leta 1845 so odprli »vsakdanjo enorazredno šolo«, v kateri je vsak dan poučeval šolani mežnar – učitelj.

Vsakodnevno šolo je obiskovalo 45 otrok ter 25 ponavljalcev, nedeljsko šolo pa 82 otrok; skupaj 152 otrok. Šolani mežnar je poučeval od leta 1845 do leta 1871, ko se je zasebna šola spremenila v javno šolo. Ker se je število otrok večalo, so župljani Sv. Jurija leta 1851 kupili kmečko hišo in jo preuredili v šolo z eno učno sobo in stanovanje za učitelja. Potreba po dograditvi šole je rastla z večanjem števila prebivalstva in otrok.

Šola do leta 1971

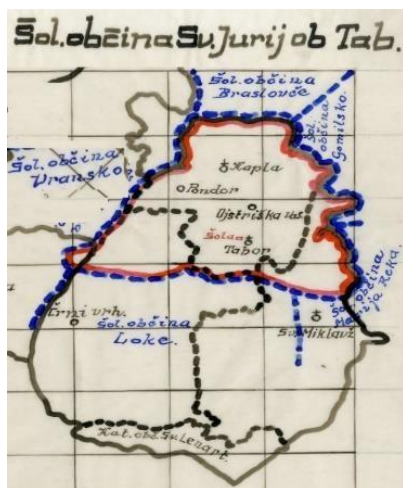
Danes trgovina

ŠOLSTVO v ČASU AVSTRO-OGRSKE MONARHIJE (1869–1918)

Po sprejetju zakona o osemletni šolski obveznosti z dne 8. februarja leta 1869 je bila ustanovljena ljudska šola.

Od enorazrednice trivialke do štirirazrednice²

Enorazredna	leto 1871	Zasebna šola z dvema učnima sobama v šolskem poslopju iz let 1851 postane ljudska šola.
	leto 1875	Učence razdelijo v dve skupini. Starejši učenci obiskujejo pouk od 9. do 12. ure, mlajša skupina pa od 12. do 15.30.
Dvorazredna	leto 1880	Začasno so najeli eno učno sobo in učiteljsko stanovanje v Ojstrški vasi (pri posestniku Valentinu Južni); tega leta je bila ustanovljena tudi šolska knjižnica.
	leto 1882	Šolsko zgradbo so razširili in nadzidali, šola je dobila drugo učno sobo in stanovanje. V šolskem letu 1883/84 je šolo obiskovalo že 200 otrok.
	leto 1896	Šola ima vpisanih že 220 otrok; v 1. razredu 119 otrok in v drugem razredu 101 otroka.
Trirazredna	leto 1900	Na zahodni strani zgradbe so dozidali prizidek še za dve učni sobi. V šoli je bila tudi občinska pisarna (do leta 1932).
Štirirazredna	leto 1901	Od tega leta dalje ima šola 4 učne sobe, kabinet za učila ter stanovanji za nadučitelja (zgoraj) in učitelja (spodaj).

V takratni šolski okoliš (do leta 1891) Sv. Jurija so bila vključena naselja z zaselki: Sv. Jurij, Ojstrška vas, Kapla, Pondor, Črni Vrh (Dol, Lepa Trata in Podlog), Sv. Miklavž, Loke (Ojstrica, del Črnega Vrha in Sv. Miklavža) ter Sv. Lenart.

V šolskem letu 1892/93 je obiskovalo dvorazredno šolo v Taboru 199 učencev. Od teh je bilo v eni učilnici združenih 47 učencev 1. oddelka in 56 učencev 2. oddelka. V drugi učilnici pa je bilo 49 učencev 3. oddelka in 51 učencev 4. oddelka³.

5. 11. 1891 je bila ustanovljena v pristavi Ojstrica **ekskurendna** (mala šola) za učence Lok, dela Črnega Vrha in dela Šmiklavža. Učence so poučevali učitelji iz Sv. Jurija samo nekajkrat tedensko. Leta 1892 pa je bila mala šola preoblikovana v **ekspozituro** (podružnico), ki je spadala pod šolo Tabor.

ŠOLSTVO med 1. SVETOVNO VOJNO (1914–1918)

Krajani niso preveč občutili vojne, ker je kraj oddaljen od prometnih središč in je bila šola odprta ves čas vojne z občasnim motnjami. Pouk je bil le delno oviran zaradi vpoklica učitelja v vojaško službo.

ŠOLSTVO v ČASU JUGOSLOVANSTVA (1918–1945)

Organiziranost osnovnega šolstva v Sv. Juriju ob Taboru za časa Kraljevine SHS, pozneje Kraljevine Jugoslavije, je bila podobna kot za časa Avstro-Ogrske. Začasno se je uporabljala le dopolnjena zakonodaja o narodnih šolah Kraljevine Srbije iz leta 1904.

V kroniki je navedeno, da je bila leta 1922 odprta vzporednica k 2. razredu (danes b oddelek). V Zapisniku učiteljske konference šole Sv. Jurija z dne 16. 6. 1926 je tudi navedeno, da je v šolskem letu

1925/26 obiskovalo **petrazredno** šolo 152 učencev:

- **24** učencev 1. razreda v prvem oddelku,
- **34** učencev 2. in 3. razreda v drugem kombiniranem oddelku,
- **25** učencev 4. razreda v tretjem oddelku,
- **35** učencev 5. razreda v četrtem oddelku,
- **34** učencev 6., 7. in 8. razreda v petem kombiniranem oddelku.

Vsak učitelj je učil v svojem oddelku. Ker je imela šola samo štiri učilnice, je pouk potekal dopoldne in popoldne. V listinah je tudi navedeno, da se je leta 1932 iz šole izselila občinska pisarna.

Iz ohranjenih šolskih listin učenca iz Črnega Vrha, točneje iz Podloga (k Črnemu Vrhu spadajo: Dol, Lepa Trata in Podlog), je razvidno, da je 6-letni kratkohlačnik 1. novembra 1917 prestopil šolski prag takratne **štirirazredne** javne ljudske šole v Sv. Juriju ob Taboru in si v šolskem letu 1924/25 »prislužil« zaključno šolsko listino.

Leta 1938 postane ljudska osnovna šola v Sv. Juriju ob Taboru **šestrazredna**. To je pomenilo, da je pouk potekal v šestih učilnicah dopoldne ali popoldne. Učenci od 1. do 4. razreda so bili razporejeni vsak v svojo učilnico, učenci 5. in 6. razreda so obiskovali pouk v eni učilnici, učenci 7. in 8. razreda pa v drugi (kombinirani pouk).

Iz Statistike narodnih šol je razvidno, da je bilo v **šestrazredno** šolo v Taboru v šolskem letu 1940/41 vpisanih 217 učencev (102 dečka in 115 deklic), in sicer:

- 137 učencev v štirih oddelkih nižje osnovne šole in
- 80 učencev v dveh oddelkih višje osnovne šole.

V šoli je poučevalo 6 učiteljev (2 moška in 4 ženske), vsak v svojem oddelku.

ŠOLSTVO med 2. SVETOVNO VOJNO (6. april 1941–9. maj 1945)

Spomladi leta 1941 je Jugoslavija pod pritiskom Nemčije podpisala trojni pakt. Po vojaškem udaru in odstranitvi kraljevega namestništva, je hitlerjanska Nemčija napadla 6. aprila 1941 Jugoslavijo. Napad je bil imenovan »Operacija Strafgericht« (kazen). [Pirjevec, Jože. 2011. *Tito in tovariši*. Ljubljana: Cankarjeva založba.]

S 1. aprilom prekinjen pouk se je nadaljeval, bolje rečeno pričel, v nemški šoli (Volksschulle) 18. maja, takoj ko je šola prevzela okupatorska oblast in namestila nemško govoreče učitelje, pretežno iz Avstrije.

Tako se v »učilnah zidanih« v Taboru ni več pisala in govorila slovenska beseda vse do konca vojne. V času okupacije je pouk potekal izključno s pomočjo učbenikov v nemškem jeziku. Okupator jih je namensko pripravil za potujčevanje Slovencev na Štajerskem.

Večino slovenskih učiteljev in njihovih družin so odpeljali v zapor na Vransko. Pozneje so bili nekateri izpuščeni, drugi pa izseljeni; med njimi ravnatelj Aleksander Sfiligoj z družino v Bosno, S. Jančigaj v Srbijo, drugi pa tudi v Nezavisno državo Hrvaško (NDH).

Nemško učiteljstvo je bilo otrokom nenaklonjeno in je z njimi postopalo zelo surovo.

Ko je VI. partizanska brigada, 22. maja 1944, zavzela v Sv. Juriju nemške postojanke, so šolsko poslopje iz leta 1851 delno požgali. Enako usodo je doživel sokolski dom, ki ga je 2. 6. 1939 postavila šentjurska sokolska četa.

ŠOLSTVO v POVOJNEM OBDOBJU (1945–1991)

Takoj po osvoboditvi so v Sv. Juriju bivajoči učitelji organizirali pouk, ki je do konca junija 1945 potekal zaradi požgane šole, v začasnih učilnicah, in sicer v zasebni hiši in dveh prostorih v stari občinski stavbi. V šolskem letu 1945/46 se je pouk za 165 vpisanih učencev nadaljeval dopoldne in popoldne, še vedno v začasnih učilnicah.

PRVA POVOJNA REFORMA – 7-letna šola

Nova oblast je namestila manjkajoče učitelje po svoji meri. Verouk, ki je bil obvezen učni predmet, je postal prostovoljni izbirni predmet.

Iz zapisa takratnega šolskega upravitelja Aleksandra Sfiligoja je razbrati (šolsko leto 1945/46, 1946/47 in 1947/48), da se je takoj po vojni pričelo z odstranjevanjem ruševin in obnovo šole ter sokolskega doma, ki so ga poimenovali Dom ljudske prosvete. Šolski prostori, stanovanji in pisarna Krajevnega ljudskega odbora Tabor (KLO Tabor) so bili obnovljeni koncem leta 1947.

S sprejetjem temeljnega jugoslovanskega zakona (1946) je bil tako narejen korak nazaj. Zaradi pomanjkanja šolskega kadra in porušenih šol so ukinili 8-letno in uvedli 7-letno obvezno šolanje, kar pa za šolo v Taboru ni bil organizacijski problem. Tega leta je bilo v 6-oddelčno nižeorganizirano šolo v Taboru vpisanih 208 učencev.

V vsakem oddelku je poučeval po en učitelj. Pouk je potekal dopoldne in popoldne v dveh obnovljenih in dveh začasnih učilnicah.

V šolskem letu 1946/47 je bil v osnovni šoli v Taboru zaradi 7-letne šolske obveznosti ukinjen en oddelek in šola je ponovno postala 5-oddelčna nižeorganizirana šola z dnem, ko je bil uveljavljen Odlok Ministrstva za prosveto v Ljubljani (št. 4763/1, dne 28. 2. 1947). V letu 1947 je pouk že potekal

v štirih obnovljenih učilnicah. Na novozgrajenem telovadišču ob sokolskem domu pa se je izvajala »fizkultura«.

Statistični podatki iz šolskega leta 1948/49 kažejo, da je 5-oddelčno šolo s 7-letno šolsko obveznostjo obiskovalo 182 učencev, in sicer 146 učencev od 1. do 4. razreda, v štirih oddelkih, 36 učencev višjih razredov, v kombiniranem petem oddelku, poučeval jih je en učitelj.

Podatki nedvomno potrjujejo, da je bilo v tistem času precej ponavljalcev, ki so zaključili 8-letno šolanje že v nižjih razredih.

V šolski kroniki je zapisano, da se je leta 1949 začelo prvič s »smolarjenjem«. Učenci so pod vodstvom logarja »nabirali« smolo tako, da so v skoraj tisoč borovih dreves vrezali zarezo, iz katere je tekla smola v zato pripravljene posodice.

DRUGA POVOJNA REFORMA – ponovno 8-letna šola

Preden se je »zavrtela« ena generacija učencev, že so bila sprejeta Splošna navodila o šolanju, po katerih se je v šolskem letu 1951/52 ponovno vrnilo 8-letno obvezno šolanje za učence od 7. do 15. leta starosti. Sprememba pa je bila potrjena šele oktobra 1953 z Odlokom o obveznem osemletnem šolanju.

V tem šolskem letu se je pouk pričel v štirih oddelkih zaradi ukinitve petega oddelka. Učence od 5. do 8. razreda so prešolali v nižjo gimnazijo na Vransko in jih namestili v »internat« (Podgrad). Ta ponesrečen »poskus« pa je trajal samo tri mesece, ker ni bilo učencem zagotovljeno brezplačno oziroma znižano bivanje v internatu.

Zato je 16. novembra 1951 OLO Celje-okolica sprejel odlok (št. 51-51), s katerim:

- so ponovno vrnilo kombinirani peti oddelek šoli v Taboru
- se je 22 učencev vrnilo z Vranskega nazaj v šolo v Taboru.

Tako je šola v Taboru ponovno nadaljevala s poukom v 5-oddelčni šoli, ki jo je obiskovalo 159 učencev od 1. do 4. razreda. V petem kombiniranem oddelku se je pouk nadaljeval po »skrčenem« programu.

Nekaj učencev pa je kljub temu nadaljevalo šolanje v 4-letni nižji gimnaziji na Vranskem, kamor so se dnevno vozili z rednim avtobusom ali s kolesom. Tako sta postali moji sošolki Julčka iz Tabora in Ivanka iz Pondorja, Janko iz Šmiklavža (danes pri Lisjaku) pa je vsak dan prekolesaril 25 kilometrov v šolo in domov, večinoma po takratnih makadamskih cestah.

Ker sem takrat stanoval ob šoli, sem mu pravzaprav zavidal vsakodnevno kolesarjenje v lepem sočnem vremenu. Ob deževju in sneženju pa sem občudoval njegovo vsakodnevno prisotnost pri pouku. Še danes se ob priložnostnem srečanju (sedaj živi v Rogaški Slatini) večkrat spominjava takratnega časa in dogodivščin.

Prednost nižje gimnazije je bila v tem, da:

- so bili učenci enega razreda v istem oddelku,
- je bil predviden predmetni pouk
- so učili učitelji vsak svoj predmet.

Urejenost oziroma neurejenost šolstva v občini Žalec so pričeli reševati na zborovanju šolskih upraviteljev, ki je potekalo v Žalcu 12. maja 1953. Tam so med ostalim sklenili, da se v 5-oddelčni šoli

v Taboru postopoma uvede 8-letka, ki jo bodo obiskovali tudi učenci iz Lok in Gomilskega, in sicer⁵:

- s šolskim letom 1953/54 je bil uveden šesti kombinirani oddelek za učence 6. razreda,
- v naslednjem šolskem letu 1954/55 so ga obiskovali učenci 6. in 7. razreda in
- v šolskim letom 1955/56 pa učenci 6., 7. in 8. razreda.

V ta namen je leta 1953 lokalna skupnost Tabor dodelila 5.000 m² zemljišča za »telovadišče« in bodočo novo šolo in pri Domu prosvete. Spomladi so ustanovili Telovadno društvo Partizan (TVD Partizan) s sedežem v Domu prosvete.

Tako je v samostojni osnovni šoli v Taboru, ki je še bila nižeorganizirana 6-oddelčna šola z 8-letno šolsko obveznostjo, v šolskem letu 1955/56 naraslo število učencev na 170. Od 1. do 5. razreda je bilo vključenih 136 učencev, v kombinirani 6. oddelek pa:

- 21 učencev 6. razreda,
- 9 učencev 7. razreda in
- 4 učenci 8. razreda.

TRETJA POVOJNA REFORMA – osemletka

Še preden se je novo stanje »prijelo«, že je bilo na obzorju novo priporočilo šolam. Ob koncu šolskega leta 1956/57, točneje 2. juliju 1957, je Svet za šolstvo Slovenije izdal priporočilo o spremembi osnovnega šolstva. To je za celotno Slovenijo pomenilo postopno ustanavljanje osemletk oziroma osnovnih šol, organiziranih od 1. do 8. razreda, zaton štiriletnih osnovnih šol in štiriletnih nižjih gimnazij ter ukinitvev štiriletnih osnovnih šol in štiriletnih višjih osnovnih šol.

Tudi šola v Taboru se je preoblikovala v osemletko oziroma osnovno šolo od 1. do 8. razreda, s tem da so učenci od 1. do 5. razreda obiskovali pouk v »čistih« oddelkih. Pouk v višjih razredih pa se je še vedno nadaljeval kot pred tem, v kombiniranem 6. oddelku po skupinah učencev 6., 7. in 8. razreda.

PODRUŽNIČNA ŠOLA TABOR (POŠ TABOR) – od 1. 1. 1967 dalje

Vsaka nadaljevanica ima vedno svoj začetek in konec, včasih pa tudi novo epizodo. Tako je realnost takratnega časa zahtevala »davek« v občini Tabor, kot so ga »plačali« tudi drugi kraji z manjšim številom šoloobveznih otrok.

Zaradi zmanjševanja števila otrok, nenehnega slabšanja razmer v 100-letni šoli, uvajanja sodobnejših oblik in metod poučevanja je bila sprejeta odločitev in Tabor je s 1. januarjem 1967, po 122 letih, izgubil samostojno in popolno 8-letko. Postala je Podružnična šola Tabor (POŠ Tabor), priključena osnovni šoli na Vranskem. Pouk je obiskovalo samo še 67 učencev od 1. do 5. razreda v POŠ Tabor, učenci od 6. do 8. razreda pa so se vozili s šolskim avtobusom na Vransko.

V šolskem letu 1970/71 je bil uveden petdnevni delovni dan v Sloveniji in od takrat dalje so postale sobote pouka prosti dnevi, kar je bilo veliko olajšanje za učence vozače, predvsem z Lok.

Izpod Krvavice je zapihal nov veter, ki je smelo in korenito obrnil »popisan list« z vsemi mogočimi spremembami in odprl leta 1972 novo stran lista za šolstvo v Taboru; stekle so aktivnosti za izgradnjo nove šole v Taboru. Z 31. avgustom 1972 je bila dokončno ukinjena šola v Lokah, bolje rečeno zadnji dislocirani oddelek. Zato je 20 učencev 1. in 2. razreda v šolskem letu 1972/73 dobilo novo domovanje v Podružnični šoli Tabor. V tem šolskem letu se je za 138 učencev od 1. do 5. razreda pričel dvoizmenski pouk v štirih učilnicah novozgrajene šole⁶.

V šolskem letu 1987/88 je obiskovalo šolo samo še 50 učencev. Pouk je ponovno potekal v kombiniranih oddelkih vse do šolskega leta 1991/92.

V Novicah izpod Krvavice (št. 4/XIV, april 2014) je zapisano, da so zaradi športnih, kulturnih in drugih dejavnosti povečali in razširili Dom krajanov. 8. 9. 1991 je bil predan ključ v večnamensko uporabo vrtcu, šoli in krajanom.

Po vojni obnovljen dom

Sokolski dom, obnovljen po vojni, se je trikrat preimenoval, najprej v Dom ljudske prosvete, leta 1953 v Dom Partizan; leta 1991 je bil razširjen v večnamensko dvorano in se danes imenuje **Dom krajnov**.

Današnji izgled doma

ZAČETKI 9-letnega ŠOLANJA (od 199 dalje)

V šolskem letu 1999/2000 se je pričelo postopno obdobje uvajanja programa 9-letne osnovne šole, ki se je zaključilo s šolskim letom 2008/2009. Šolo so pričeli obiskovati otroci s šestim letom starosti.

Z odredbo⁷ je bila uvedena tudi:

- I. triada od 1. do 3. razreda,
- II. triada od 4. do 6. razreda, – III. triada od 7. do 9. razreda.

Leta 2000 sta Občinski svet občine Tabor (izredna seja, dne 17. 4. 2000) in Občinski svet občine Vransko (16. redna seja, dne 29. 3. 2000) sprejela odlok⁸, na osnovi katerega je bila 25. maja 2000 ustanovljena:

OSNOVNA ŠOLA VRANSKO–TABOR, v sestavo katere sodijo:

- **matična** šola na Vranskem,
- **podružnična** osnovna šola Tabor,
- **enoti vrtca** na Vranskem in v Taboru.

V članku z naslovom »Proračunska torta 2004«, objavljenem v Novicah izpod Krvavice (št. 2/II, februar 2004), pa je navedeno, da je: »letošnji proračun precej specifičen, ker bo največji kos namenjen pričetku gradnje prizidka k osnovni šoli z vrtcem«. Uresničitev zapisanega se je udejanjilo leta 2005, ko je bil zgrajen prizidek šole s 6 učilnicami za učence od 1. do 6. razreda. Preuredili so učilnice šole v igralnice in druge prostore za potrebe vrtca ter zgradili vezni trakt za dostop učencev v večnamensko dvorano.

Novih učilnic so se razveselili tako učenci od 1. do 4. razreda, še posebej pa učenci 5. in 6. razreda, ker se niso več vozili v šolo na Vransko. S tem sta bili I. in II. triada pod »streho«.

Željo po samostojni 9-letni osnovni šoli je lokalna skupnost vnesla v Načrt razvojnih programov za leto 2008⁹ in pozneje v proračun občine. V ta namen so zagotovili določen delež sredstev za preureditev Doma krajnov.

POPOLNA DEVETLETNA ŠOLA

Kot lahko razberemo v članku »POŠ Tabor - kmalu devetletka?«, objavljenem v Novicah izpod Krvavice (št. 4/VI, april 2008), je Občina Tabor leta 2008 na osnovi opravljene analize načrtovala popolno 9-letko na osnovi porasta števila učencev zaradi pričakovane poselitve in vrnitve učencev 7., 8. in 9. razreda iz matične šole Vransko.

Iz analize je razvidno, da bi z vrnitvijo 67 učencev iz šole Vransko obiskovalo POŠ Tabor najmanj 128 učencev, razporejenih od 1. do 9. razreda. Ostalo je odprto vprašanje, kako zagotoviti prostore za III. triado.

Vloga za dograditev popolne 9-letke, naslovljena leta 2008 na javni razpis pristojnega ministrstva za šolstvo, je naletela na slab odziv zaradi pomanjkanja investicijskih sredstev na vseh »frontah«.

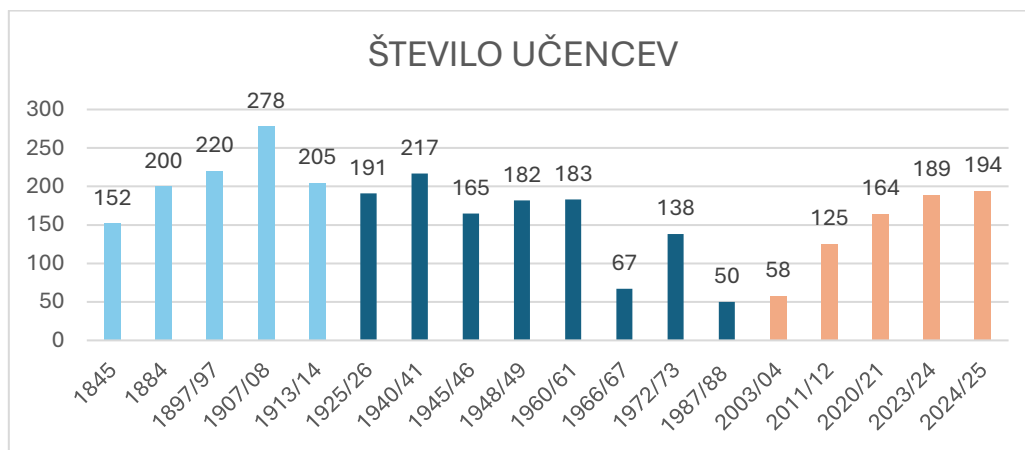
V članku »Popolna devetletka v Taboru postaja realnost« (Novice izpod Krvavice, št.3/VIII, marec 2010) je zapisano, da »občina vstopa v tretje leto resnih in drznih razmišljanj o popolni devetletki v

Taboru.« Zato so za izgradnjo prizidka sprejeli javno-zasebno partnersko obliko financiranja; nekaj nemogočega za tisti čas.

In že leta 2011 je bil zgrajen prizidek za III. triado. Tokrat v veselje učencev 7, 8. in 9. razreda, ki so se po zimskih počitnicah v šolskem letu 2011/12 rešili vsakodnevnih voženj in postali prva generacija šolajočih »devetletkarjev« v novih svetlih in modernih učilnicah v Taboru.

S tem je tudi po 45 letih podružnica postala popolna 9-letna osnovna šola, ki pod eno streho izvaja osnovnošolsko izobraževalno dejavnost od 1. do 9. razreda; a še vedno v sestavi osnovne šole Vransko.

ŠTEVILO UČENCEV v razdobju 180 LET

Iz grafa je razvidno nihanje števila učencev v 178-letnem obstoju šole.

V obdobju Avstro-Ogrske je število učencev doseglo najvišje število, 278 učencev.

V obdobju jugoslovanstva je šola izgubila samostojnost in postala podružnična šola. Najnižje število je bilo v šolskem letu 1987/88, 50 učencev od 1. do 4. razreda.

V šolskem letu 2011/12 postane ponovno popolna devetletna šola z 9 oddelki, ki jih obiskuje 125 učencev.

V šolskem letu 2024/25 je na dan 15. 9. 2024 že vpisanih v 194 učencev v 9 oddelkov. Od tega:

- 67 učencev v 3 oddelke I. triade, od 1. do 3. razreda,
- 64 učencev v 3 oddelke II. triade, od 4. do 6. razreda,
- 65 učencev v 3 oddelke III. triade, od 7. do 9. razreda.¹⁰

Poleg rednih oddelkov je v šoli je za učence organiziran en oddelek jutranjega varstva (JUV) in dva oddelka podaljšanega bivanja (OPB).

S sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli - ZOsn-K (Ur. l. RS, št. 16/2024) se ukinja jutranje varstvo in podaljšano bivanje in uvaja novo vsebinsko področje v razširjenem programu (RAP), ki vključuje naslednja področja:

- gibanje in zdravje za dobro telesno in duševno počutje,
- kulturna in državlјanska vzgoja ter
- učenje učenja.

Bo to nov po/ne/srečen poskus?

Šolska knjižnica in učbeniški sklad

Iz zapisov v kroniki je razvidno, da naj bi bila leta 1882 ustanovljena šolska knjižnica. V poročilu za šolsko leto 1925/26 pa je navedeno, da je bilo v knjižnici 428 knjig za učitelje in 159 za šolarje.

Med 2. svetovno vojno je knjižnico, ki je štela okoli 1600 knjig, okupator popolnoma uničil. Kljub temu je bilo leta 1945 v knjižnici že 70 knjig. V šolskem letu 1948/49 pa je število knjig naraslo na 164.

Danes so učencem prosto dostopne knjige in je omogočeno branje v čitalniškem kotičku knjižnice.

Šolska svetovalna služba

Pomoč učencem pa tudi staršem nudi mobilna svetovalna služba, kar pomeni, da svetovalni delavki prihajata iz šole Vransko izmenoma tedensko ob določenih dnevih.

Šolska prehrana

Današnja šolska kuhinja z jedilnico pa posluje kot »obrat družbene prehrane«, v kateri pripravljajo dnevno za učence in otroke v vrtcu zajtrke, malice in kosila ter različne dietne obroke.

VRTEC V SESTAVI ŠOLE

Pomembno je tudi omeniti, da se 20. maj 1981 lahko šteje kot »rojstni dan« vrtca v Taboru in skoraj 43 let obstoja. Tistega dne so namreč otroci prvič prestopili prag dograjenega prizidka k šoli.

Takratna enota vrtca je bila organizacijski del Vzgojno varstvenega zavoda Žalec. Od 25. maja 2000 dalje pa je enota vrtca Tabor v sestavi OŠ Vransko-Tabor.

Leta 2005 so štiri učilnice in prizidek vrtca rekonstruirali v igralnice in druge prostore za potrebe vrtca.

Na dan 3. 4. 2024 je bilo v vrtec vpisanih 141 otrok¹⁰, in sicer:

- 56 otrok v 2 oddelka 1. starostnega obdobja,
- 85 otrok v 3 oddelke 2. starostnega obdobja.

UČILNE ZIDANE NEKOČ IN DANES

Časovni trak gradenj, dograditev in adaptacij šole

Objekt – 1

Leto **1938**, zgrajen Sokolski dom, danes Dom krajanov.

Objekt – 2

Leto **1972**, s samoprispevkom zgrajena nova šola s 4 učilnicami za učence od 1. do 5. razreda.

Leto **1981**, ob novi šoli dograjen prizidek enote vrtca.

Objekt – 3

Leto **1991**, Dom krajanov razširjen in moderniziran za večnamensko uporabo.

Leto **2008**, adaptiran Dom kulture z ureditvijo garderob, tušev in shrambe za orodja; vgraditev oken, prenova osvetlitve, ozvočenja, klimatizacije ter prenovo odra.

Objekt – 4

Leto **2005**, zgrajen prizidek šole s 6 učilnicami za učence od 1. do 6. razreda in vezni trakt. Istega leta je bila rekonstruirana prva šolska zgradba za potrebe vrtca.

Objekt – 5

Leto **2011**, z javno-zasebnim partnerstvom zgrajen prizidek šole za III. triado, povezan s šolo.

Viri:

¹ Sakralna dediščina v Občin Tabor - <https://www.ojstrica.si/sakralna-dediscina-v-obcin-tabor/>

² Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Tabor, Kronika: iz l. 1939, v dobi NOB 1946

³ Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Tabor, Statistika šole v začetku šol. leta 1940-41 in Kronika šole v dobi NOB 1946

⁴ Zakon o narodnih šolah, Kraljevine Jugoslavije, 5. december 1229

⁵ Šolska kronika OŠ Tabor, šolsko leto 1952/53

⁶ Naša šola, Tabor 2004, članek: Tabor je dobil novo šolo, str. 8

⁷ Odredba o postopnem uvajanju programa 9-letne osnovne šole; Uradni list RS, št. 22/98, 77/00 in 62/01

⁸ Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda OŠ Vransko–Tabor, Ur. l. 43/20 z dne 24. 5. 2000

⁹ Načrtu razvojnih programov za leto 2008: <https://www.obcina-tabor.si/projekti/dom-krajanov>

¹⁰ Evidenca zavodov in programov, vir: <https://paka3.mss.edus.si/registriweb/ZavodPodatki.aspx?ZavodID=882#>

GRADIVA

Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, Mape šol, mapa OŠ Tabor

Zgodovina šolstva na Slovenskem, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, stran 119

Šolska kronika OŠ Tabor; šolsko leto 1938/39 – 1940/41; šolsko leto 1945/46 – 1956/57, 1960/61, 1966/67

Šolska kronika OŠ Tabor; šolsko leto 1880/81 knjiga 1, 1888/89 knjiga 2, 1907/08 knjiga 4

UČILNE ZIDANE NEKOČ V LOKAH

TEMELJI »UČILN« ZIDANIH

Nad Lokami je nekoč »kraljeval« grad Ojstrica ali Osterwitz. Postavljen je bil na 636 metrih visoki strmi kopasti vzpetini Stari grad (Kukenberg), nad domnevno traso rimskodobne ceste, ki se s Trojan čez Zaplanino in Presedlje spušča proti Taboru. Grad je prvič omenjen 23. marca 1288 v listini gospode Žovneške (pozneje Celjski grofje) in je bil postavljen najverjetneje okoli leta 1200.

Po letu 1566 so srednjeveški grad opustili in ob vznožju grajske vzpetine zgradili renesančni dvorec in ga dopolnili z velikim obzidanim renesančnim vrtom. V poznem 18. stoletju je ob dvorcu nastala poznobaročna glavna pristava s kompleksom gospodarskih poslopij (hlev, kašča, mlin in najverjetneje tudi kovačnica ob potoku).

Litografska upodobitev dvorca
Ojstrica okoli leta 1845

Tako je pred rušenjem leta 1964 izgledala ojstriška
pristava, v kateri je bila že leta 1891 vaška mala šola.

Glede na to, da je okoli leta 1600 živel na gradu Ojstrici predikant (protestantski pridigar) Ivan Dobransky, ki je širil Lutrovo vero, kaže na zametke izobraževanja v Lokah.

Čeprav je v Sv. Juriju ob Ojstrici (pri Taboru) že delovala javna šola, so zaradi oddaljenosti župljani Tabora in Lok ustanovili občasno (vaško) šolo v prostorih pristave, kar so omogočili lastniki Wittenbachi z Vranskega, ki pa v ojstriški pristavi niso nikoli bivali¹. S tem je bila ustanovljena »prva« šola v Ojstrici. Pozneje pa je bilav Lokah postavljena šolska zgradba, ki še danes kraljuje sredi zaselka.

ŠOLSTVO v ČASU AVSTRO-OGRSKE MONARHIJE (1869–1918)

Pred tem so učenci iz Lok in širše okolice (vključno iz Sv. Lenarta) obiskovali dvorazredno šolo v Sv. Juriju ob Taboru. Iz zapisa je razvidno, da je v šolskem letu 1888/89 hodilo v šolo v Sv. Jurij 49 učencev iz Lok in 9 učencev² iz Sv. Lenarta.

Od MALE VAŠKE šole, pozneje PODRUŽNICE, do SAMOSTOJNE šole

Po prizadevanju okoličanov Lok je župnija Sv. Jurija odprla 5. 11. 1891 v pristavi Ojstrica malo vaško šolo (**ekskurendno**) za učence Lok, dela Črnega Vrha in dela Šmiklavža ter Sv. Lenarta. V tem času je šolo obiskovalo okoli 62 učencev, ki so jih poučevali nekajkrat tedensko učitelji iz šole Sv. Jurija.

Leta 1892 (12. maja) pa je bila mala šola v Ojstrici preoblikovana v podružnico (**ekspozituro**), ki je ravno tako spadala pod okrilje šole v Sv. Juriju, v kateri pa je že potekal pouk vsakodnevno. Med zapisi je podatek, da je podružnično šolo v Ojstrici v šolskem letu 1896/97 obiskovalo 71 otrok.

S preselitvijo šole s pristave Ojstrica k posestniku Verdelu pa so se leta 1909 uresničile večletne želje

krajanov iz Lok. Kadar se je število otrok povečalo, je potekal pouk za skupino starejših učencev dopoldne, za dve skupini mlajših učencev pa popoldne.

Kljub »izgubi« šolske dokumentacije je še vedno ohranjenih nekaj predvojnih in povojnih odtisov štampiljk⁴, ki so se uporabljale v takratni dvorazredni osnovni šoli Loke.

Od tu dalje bom namesto izraz dvorazredna šola uporabljal izrazi 2–oddelčna šola, kot ga uporabljamo v današnjem izrazoslovju.

Iz pričujoče šolske listine iz časa Avstro-Ogrske, izdane v šolskem letu 1914/15, je možno razbrati, da so bili obrazci natisnjeni v slovenskem in nemškem jeziku. Ob zaključku šolanja pa je vsak učenec šole v Lokah prejel spominski list z domoljubnim pripisom:

»SLOVENEČ, TVOJA ZEMLJA JE ZDRAVA«

ŠOLSTVO med 2. SVETOVNO VOJNO (6. april 1941–9. maj 1945)

Spomladi leta 1941 je Jugoslavija pod pritiskom Nemčije podpisala trojni pakt. Po vojaškem udaru je hitlerjanska Nemčija 6. aprila 1941 izvedla napad na Jugoslavijo pod imenom »operacija Strafgericht« (kazen). [Pirjevec, Jože. 2011, *Tito in tovariši*. Ljubljana: Cankarjeva založba.]

S 1. aprilom prekinjen pouk se je nadaljeval, bolje rečeno pričel, 18. 4. 1941 v nemški šoli (Volksschule) in trajal do 5. 4. 1945. V šolo Loke so prihajali nemški učitelji iz Tabora zaradi strahu in stalnih borb v okolici.

Kopiji šolskih listin sta iz osebne arhiva Lučke Košica iz Lok.

Tako se v »učilnah zidanih« šole v Lokah ni več pisala in govorila slovenska beseda vse do konca vojne. V času okupacije je pouk potekal izključno s pomočjo učbenikov v nemškem jeziku. Okupator jih je namensko pripravil za potujčevanje Slovencev na Štajerskem. Takratni učitelj Matko Matjan in žena Ljudmila pa sta bila za čas vojne izseljena v takratno marioneto Nezavisno državo Hrvaško (NDH).

V decembru leta 1944 so prihrumeli v Loke Vlasovci, okupatorjevi sosterilci, in pozaprlji moške in ženske v šolo. Po posredovanju vranskega župana (po poreklu Nemec) so jih izpustili in s tem so bili rešeni gotove smrti.

ŠOLSTVO v POVOJNEM OBDOBJU (1945–1991)

Kmalu po končani vojni se je pouk pričel 1. junija in trajal vse do 31. julija 1945 v nepoškodovani šoli, v katero sta se vrnila predvojna učitelja Matko in Ljudmila Matjan. Tako kot sta se zbistrila oba potoka, Ojstrica in Konjščica, se je tudi življenje pod Grajskim hribom vrnilo v stare »struge«; 2-

oddelčno osnovno šolo v Lokah pa je v šolskem letu 1945/46 ponovno napolnilo kar 94 vedoželjnih učencev od 1. do 8. razreda, razporejenih v dva kombinirana oddelka.

Nova oblast (kot vsaka oblast v vsakem času) je namestila manjkajoče učitelje po svoji meri. Verouk, ki je bil obvezen učni predmet, je postal prostovoljni izbirni predmet. S sprejetjem temeljnega jugoslovanskega zakona (1946) je bil narejen korak nazaj. Zaradi pomanjkanja šolskega kadra in porušenih šol so ukinili 8-letno in uvedli 7-letno obvezno šolanje.⁵ Kljub temu je v šolskem letu 1946/47 osnovna šola v Lokah še naprej ostala **2-oddelčna nižeorganizirana** samostojna šola.

V statističnem poročilu za šolsko leto 1948/49 je navedeno, da je bilo v dveh kombiniranih oddelkih vključenih 34 dečkov in 31 deklic od 1. do 8. razreda.

Na osnovi Splošnih navodil o šolanju je bilo v šolskem letu 1951/52 ponovno uvedeno 8-letno obvezno šolanje od 7. do 15. leta starosti otrok, ki je bilo potrjeno šele oktobra 1953 z Odlokom o obveznem osemletnem šolanju.⁶ Niže organizirana šola je še naprej ostala samostojna šola pod vodstvom upravitelja. V tem šolskem letu so 2-oddelčno šolo obiskovali učenci od 1. do 8. razreda, razporejeni v dva kombinirana oddelka.

Učenci višjih razredov so se z letom 1953 postopno vključevali v kombinirani 6. oddelek šole v Taboru. Že ob koncu šolskega leta 1956/57, točneje 2. julija 1957, je Svet za šolstvo Slovenije izdal priporočilo o postopnem ustanavljanju enotnih osnovnih šol in ukinjanju nižeorganiziranih. Kljub temu je šola v Lokah še ostala šola z dvema dislociranimi kombiniranimi oddelkoma, priključenima šoli Tabor. Obiskovali so jo učenci od 1. do 4. razreda, učenci višjih razredov pa so v celoti obiskovali osnovno šolo v Taboru.

Ob 50-letnici šole, leta 1963, je obiskovalo šolo le še 30 učencev. Zaradi nadaljnjega zmanjševanja števila otrok, ki so obiskovali pouk v enem kombiniranem oddelku, je bila po zaključku šolskega leta 1970/71 dokončno ukinjena nižeorganizirana šola v Lokah.

Lučka Košica iz Lok, takratna učenka prvega razreda, mi je povedala, da je bila med zadnjimi učenci, ki so hodili v šolo v Loke. Spominja se, da je bilo v kombiniranem oddelku 1. in 2. razreda le 20 učencev.

S šolskim letom 1971/72 so učenci od 1. do 5. razreda obiskovali pouk v POŠ Tabor, učenci od 6. razreda dalje pa v osnovni šoli Tabor in delno na Vranskem. Z dograditvijo učilnic za III. triado v Taboru, se učenci iz Lok (od 6. do 9. razreda) po zimskih počitnicah v šol. I 2011/12 niso več vrnil v učilnice na Vransko, temveč v nove moderne učilnice v Taboru.

Pred 1. svetovno vojno je bila upraviteljica samostojne 2-razredne osnovne šole v Lokah Mara Laurič. Od leta 1951 do konca šolskega leta 1958/59 je šolo vodil Mirko Cujnik. Zadnji vodja podružnične šole, ki je bila dokončno ukinjena leta 1971, je bil domačin Branko Pepel. Zakaj jih omenjam?

Mara Laurič me je učila v 1. razredu Osnovne šole Vransko (šolsko leto 1952/53), od leta 1980 ima svoje poslednje domovanje s spominskim obeležjem na Vranskem navju.

Mirko Cujnik je bil ravnatelj Osnovne šole Vransko, ko sem zaključil 8. razred (šolsko leto 1959/60). Branko Pepel pa se je poslovil septembra 2023, kar sem ugotovil ob obisku taborskega navja.

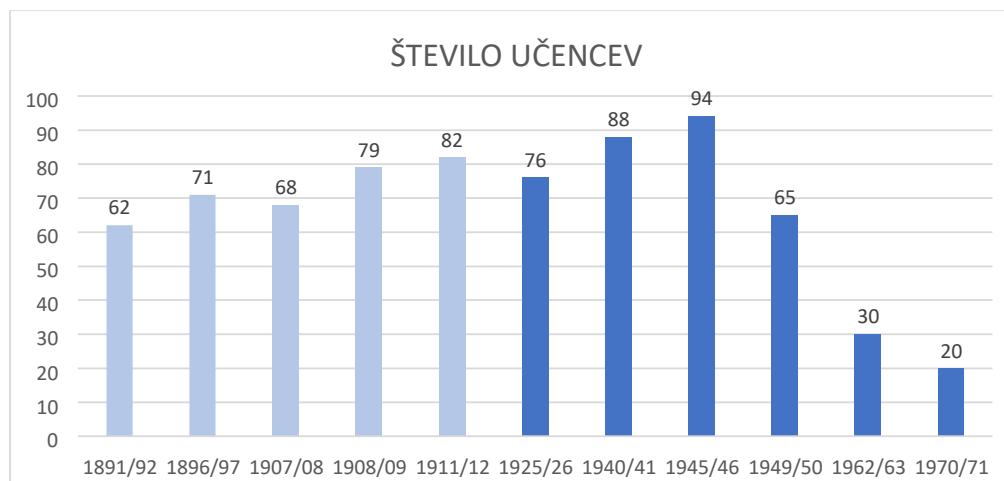
S šolskim letom 1971/72 so učenci od 1. do 5. razreda obiskovali pouk v POŠ Tabor, učenci od 6. razreda dalje pa v osnovni šoli Tabor in delno na Vranskem. Z dograditvijo učilnic za III. triado v Taboru, se učenci iz Lok (od 6. do 9. razreda) po zimskih počitnicah v šol. I 2011/12 niso več vrnil v učilnice na Vransko, temveč v nove moderne učilnice v Taboru.

Po ukinitvi šole v Lokah je šolska stavba s svojimi častitljivimi **110 leti** ostala v stari obleki in z novim pokrivalom. »Učilne« pa imajo od leta 1971 dalje nove vsebine.

S tem se je tudi zaključila zgodba o šolstvu izpod Krvavice, katere začetek je bil v pristavi nekdanje graščine pod gričem, ki so jo leta 1964 dokončno porušili.

Od vsega so ostale le sledi gradu Ojstrica (Osterwitz) na griču, imenovanem Stari grad, in slika takratnega okolja, ki jo je upodobil domačin – samouki slikar Martin Košica.

ŠTEVILO UČENCEV v razdobju 80 let

Iz grafa je razvidno, kako je nihalo število učencev v obdobju 80 letih obstoja šole. V obdobju Avstro Ogrske dokaj umirjeno, v obdobju Jugoslavije pa je šolo obiskovalo največ otrok po vojni. Kasneje je šlo samo še navzdol, vse do ukinitve šole, ko je dislocirani oddelek obiskovalo le 20 učencev 1. in 2. razreda.

Šolska knjižnica

V poročilu za šolsko leto 1925/26 je navedeno, da je bilo v knjižnici 200 knjig za učitelje in 39 za šolarje. Pred začetkom vojne je učiteljska knjižnica že štela približno 250 knjig, »šolarska« pa okoli 300. Med 2. svetovno vojno je okupator uničil vse knjige.

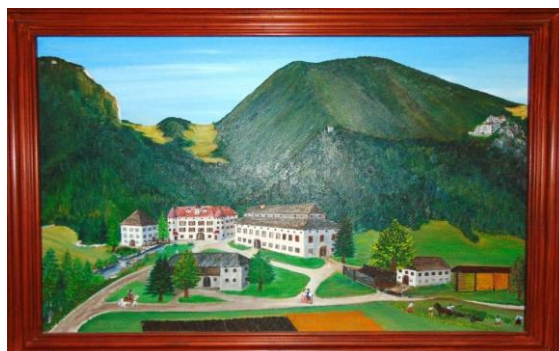
Šolski vrt

Iz zapisov je možno ugotoviti, da je bil šolski vrt v času Avstro-Ogrske in Jugoslavije sestavni del šolskega prostora.

K podrtiji ojstriške pristave me je **leta 1962**, med kolesarjenjem na Čemšeniško planino, pripeljala radovednost v zvezi z zgodbo o **smrti Veronike Deseniške** (druga žena Friderika II. Celjskega), ki naj bi bila 17. okt. 1425 ali 1428 na gradu Ojstrica utopljena ali na skalovju Krvavice umorjena ...

Na Loke in Krvavico pa me vežejo tudi spomini na teto izpod Krvavice, **Jožefo Marko** (por. Drnovšek), po domače Pepo, ki je marsikateremu okoličanu pomagala zagledati luč sveta. Ob obisku Zajčeve koče, sedaj planinski dom, kjer je živela teta Pepa, pa sem ugotovil, da Planinskemu društvu Tabor predseduje **Peter Marko**, vnuk strica **Martina Marka**, nekdanjega taborskega matičarja.

Oljna slika je ena izmed številnih slikarskih del samouka – slikarja Martina Košica, domačina iz Lok, ki ljubiteljsko upodablja krajine in živalski svet.

Viri:

¹Kronika 2017, letnik 65, številka 3 – Iz zgodovine Spodnje Savinjske doline IGOR SAPAČ: GRAD IN DVOREC OJSTRICA in Krajevni leksikon Dravske banovine, LJUBLJANA 1937, stran 102

² Kronika, knjiga 1, od 1878/09 do 1907/08, šolsko leto 1888/09, arih POŠ Tabor

³ Kronika, knjiga 2, 1908/09 – 1938/039, šolsko leto 1913/14, točka 11. sestava šolskega sveta in seje

⁴ Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, Mape šol, mapa OŠ Loke

^{5,6} Zgodovina šolstva na Slovenskem, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, stran 119)

GRADIVA

Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937– Srez Celje, Občina Tabor, stran 111

Krajevni leksikon Slovenije III, str. 505

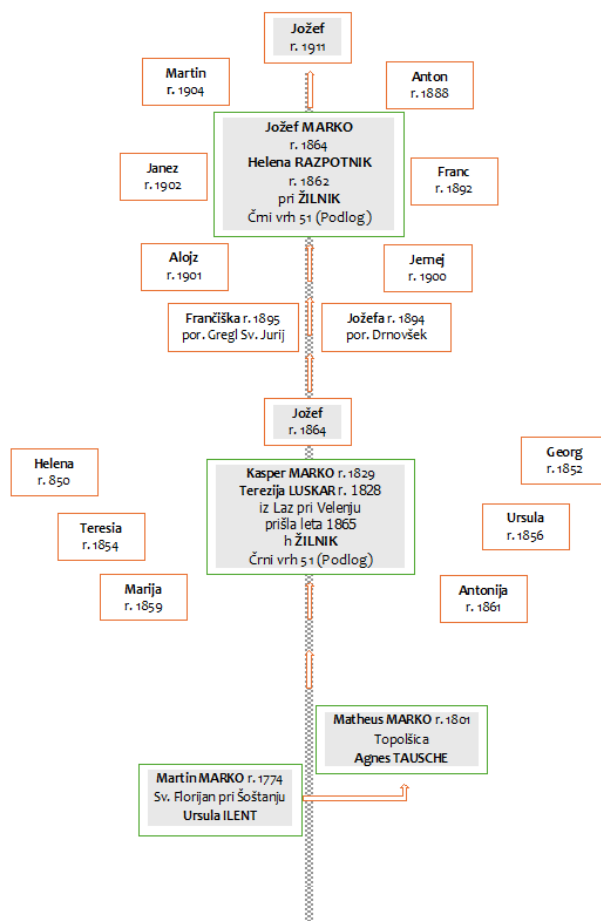
PRI ŽILNIK – predniki pisca in urejevalca besedila

Domačijo pri Žilnikovih je kupil moj **praded Kasper MARKO**. Iz Laz pri Velenju se je z družino priselil na domačijo leta 1865. Za njim je kmetijo prevzel moj **ded Jožef MARKO** in na Žilnikovem gospodaril vse do leta 1917, ko se je smrtno ponesrečil. Med njegovimi potomci je bil tudi moj **oče Jožef MARKO**. Oče je obiskoval osnovno šolo v Taboru, zatem pa obrtno šolo na

Vranskem, kjer je tudi živel.

Tik pred koncem vojne leta 1945, v mesecu mojega rojstva, se je na Menini planini iztekla očetova življenjska pot pod kroglami okupatorja. Žilnikova domačija je bila prodana po letu 2005.

O PISCU BROŠURE

Rojen sem bil leta 1945 na Vranskem (oče Jožef Marko in mati Antonija roj. Oset), kjer sem obiskoval in zaključil osnovno šolo. Dijaška leta sem preživel v Kopru, študijska v Mariboru in Ljubljani.

Po študiju sem služboval v Mariboru in Šentilju v Slovenskih goricah ter v Kopru, Izoli in Piranu. Od leta 2014 nadaljujem pot življenja v Ljubljani.

